

האוניברסיטה העברית בירושלים
הפקולטה למדעי-הרוח
החוג לבלשנות

מבחן-בית בקורס "כלים סטרוקטוראליים לניתוח הלשון":
ארגון הנרטיב בשני סיפורי-מסע באנגלית עתיקה,
מקרה-דוגמה לניתוח בלשני סטרוקטוראלי¹

אל: אריאל ששה-הלוי.
מגיש: יהודה רונן.

ירושלים, קיץ 2006

¹גרסה מצומצמת ובוטריית יותר ניתנה במקור כרפרט בקורס "סוגיות בבלשנות הטקסט" בחוג לבלשנות באוניברסיטה העברית, בחורף 2006.

0. הקדמה

יש הרבה אמת באמירה שכמעט כל סימן לשוני, ראוי שייבחן ברמת הטקסט. לרוע המזל, המסורת הבלשנית, לפחות במערב, נוטה ברובה להסתכל על היחידה הלוגית האפריורית "משפט" כעל היחידה הגדולה ביותר שיש בה עיסוק. התפיסה הזו — כמו גם תפיסות לוגיות אפריוריות אחרות, דוגמת חלקי-הדיבר — המשיכה גם בגישות בלשניות בנות-זמננו, כמו זו הגנרטיבית, ובחלק מהמקרים גם זו החישובית.²

אנסה כאן להראות את החשיבות של הבחינה של אלמנטים לשוניים ברמה הטקסטואלית (Text) של כמה מערכות קשורות זו לזו, שניתן לבחון אותן רק ברמת הטקסט, והצטמצמות ל"משפט" תבטל את האפשרות למצוא את המסומן של הסימנים בהן.

שלושת התחומים שאסקור הם:

- תפקיד ה"זמנים" בטקסט שאבדוק. אני משתמש בשם "זמנים" (tenses) למרות שאחת הטענות שלי היא שלא מדובר ב"זמן" בכלל, בגלל שזה השם המקובל, המסורתי, להבחנה הזו; כדי להיות מובן וקריא.
- ההתנהגות של סימני-גבול בטקסט.
- אופן השרשור של הנרטיב.

הקורפורה שעליהם אתבסס הם שני סיפורי מסע — האחד של נוסע בשם Ohthere (אוכטהרה) והשני בשם Wulfstan³ (וולפסטאן) — שנכללו ביחד עם התרגום של ה־Historia adversum Paganos ל־Orosius לאנגלית עתיקה, שמיוחס

למלך Ælfred. שני המסעות הם לצפון אירופה, איזור שלא כוסה על-ידי ההיסטוריה של אורוזיוס; זו כנראה הסיבה שתיאור-המסעות נוסף אל התרגום, כדי לתת תמונה שלמה יותר. נראה ששני הטקסטים הם טקסטים מקוריים באנגלית עתיקה. כתבי-היד שעליהם מתבסס סוויט [8, §IV] הם מהמאה ה-10 ומהמאה ה-11. המבנה הכללי הוא:

1. דיון תיאורטי בסוגיות מתודולוגיות.
2. תיאור ארגון הנרטיב בשני סיפורי-מסע באנגלית עתיקה. מלבד התיאור עצמו, אצביע על הישום של נקודות תיאורטיות שהוזכרו בחלק התיאורטי.
3. סיכום.
4. נספח: הקורפורה אותם אני מתאר — המסע של אוכטהרה והמסע של וולפסטאן — במקור, עם אנוטציה דקדוקית רלוונטית, ובתרגום מלא לעברית.

0.1 הערות טכניות

• באנגלית עתיקה, לפחות ברוב המוחלט של הטקסטים, יש ואריאציה אורתוגראפית מוחלטת בין הגרפימה β/p (ממקור רוני-גרמאני) \mathfrak{D}/δ (מודיפיקאציה של האות הלטינית); יש הסכמה די מלאה בין החוקרים שבאופן כללי אין ערך שונה לשתי הגראפיות: לא פוניטי/פונולוגי ולא אחר. לכן, אתייחס באופן זהה ל, נאמר, βa ו־ δa או $\beta onne$ ו־ $\delta onne$ בטקסט.

• לא מצאתי פאקסימיליה של כתבי-היד המקוריים⁴; לכן לא אוכל להסתמך עליהם בחיפוש אחר סימנים גראפיים שמחזקים

² דווקא בתחום החישובי נעשים מאמצים ליצירה של תוכנות שיוכלו לנתח טקסט ברמה שנמצאת מעבר ל"משפט", בין אם למטרות תרגום (הרי תרגום משפט-משפט במנותק, אפילו אם הוא נעשה על-ידי אדם, מובטח שיהיה מקוטע, חלקי וחסר מידע קריטי) או מציאה של יחסים פנימיים בין חלקים בטקסט (למציאה של יחסים כאלה יש שימוש רב בתוכנות שמיועדות לסיכום-טקסט ולשאיבת אינפורמציה חיונית מהטקסט). עדיין, נראה שברוב המקרים מה שבוחנים זה "משפטים", ולא יותר.³ הוולפסטאן הזה הוא, כמובן, לא אחד מה(ארכי)בישופים שנקראו באותו השם ובפרט לא זה שכתב את ad Sermo Lupi Anglos (טקסט מפורסם באנגלית עתיקה).

⁴ למרבה הצער נראה שהספריה בהר-הצופים לא משקיעה הרבה בזה. במקום זה נראה שהתקציב שזורם לספרים על אנגלית עתיקה מתכלה בחלקו הגדול על עוד ועוד מהדורות כפולות של אותם הטקסטים, מהדורות שאין ביניהן הבדל משמעותי בחלק גדול מהמקרים.

הבסיס התיאורטי של הטקסט הזה הוא הבלשנות הסטרוקטוראלית, או ליתר-דיוק "האסכולה הירושלמית" של הבלשנות הסטרוקטוראלית.

בעקבות דה סוסיר, התיאוריה מקבלת את המושגים "לאנג" (langue) ו-"פארול" (parole) — הראשון מתאר את המערכת הלשונית, מערכת שמורכבת מסימנים לשוניים, שמורכבים ממסמן ומסומן ושמקבלים את ערכם המבני מהניגוד (אופוזיציה) שלהם אחד לשני (מההתחלפות שלהם, מהעובדה שקיימת בחירה להשתמש בסימן זה או באחר); השני מתאר מופע מסויים של תוצר של מערכת הלאנג, ביטוי קונקרטי של רצף מסמנים לשוניים, אל הלאנג אין לנו גישה ישירה, לפחות לא בטכנולוגיה שעומדת ברשותנו; אין לנו הרי דרך "לראות" או "למדוד" באופן ישיר את המערכת הלשונית. לעומת-זאת, לפארול יש לנו גישה פשוטה וישירה, בין אם מדובר בטקסט כתוב ובין אם מדובר בטקסט מדובר (הקלטות). מקור המידע הפארולי הזה נקרא "קורפוס". מהקורפוס, באופן סיסטמטי, הבלשן מנסה לבנות מודל קוהרנטי של המערכת הלשונית, לתאר אותה, בדומה לפיסיקאי שמנסה לתאר את האופן שבו פועל העולם (מושווה ללאנג, המערכת) על-פי היקריות קונקרטיות של אופן הפעולה הזה (צפיה באירועים מסויימים שמתרחשים).

למעשה, השימוש בקורפוס הוא הכרחי בשפות שלא קיימים להן עוד דוברים (ילידים). שם אין הרי אפשרות בכלל לנסות לדובר את האינפורמאנט בנוגע לשפה שלו. כל מה שיש לנו גישה אליו זה קורפורה.⁵

על המצאה של דוגמאות כ"מקור-מידע", בין אם בשפה "חיה" או "מתה", אין בכלל טעם לדבר — זה לא מדעי, לא אמפירי ומגוכח.

השימוש בקורפוס הכרחי גם בכל סוג של עיסוק בבלשנות-הטקסט. הרי שם עוסקים במבנה של טקסט, ואין מקור-מידע טוב מלבחון באופן ישיר טקסט כדי לקבל מידע על דקדוק הטקסט. קבלת מידע מאינפורמאנטים יכולה להעשות

או פועלים במקביל לסימנים שאציג כאן. האותיות הגדולות שבטקסט מתבססות על המהדורה שמציג סוויט [8]; הנוהג של כתיבה מסודרת של שמות והתחלות של משפטים באות גדולה הוא מאוחד יותר. השמטתי את סימון התנועות הארוכות (המשוחזר, על-פי השוואה דיאכרונית) שסוויט הוסיף — זו תוספת מאוחרת שאין בה באמת צורך: האנגלים העתיקים הסתדרו מצויין בלי הסימון הזה בשפה הכתובה.

פאקסימיליה שלמה לא מצאתי, אבל סריקה באיכות נמוכה של דף אחד (דף שכולל את ההתחלה של הסיפור של אוכטהרה) מצאתי, והוא מצורף כדף האחרון.

1. סוגיות מתודולוגיות

בסעיף הזה אציג כמה עקרונות מתודולוגיים בסיסיים בבלשנות הסטרוקטוראלית, שבהמשך, בעיקר הטקסט, אדגים את ההכרחיות שלהם בתיאור בלשוני, על-פי מקרה-דוגמה (כמה סימנים לשוניים שנמצאים ב-domain של ארגון הנרטיב, בשני סיפורי-מסע באנגלית עתיקה).

1.1. החשיבות של ההתבססות על קורפוס טבעי

כמו בכל מדע, או תחום-חקר, אחת השאלות הראשונות והחשובות שצריך להציב היא: "מה מקורה-המידע, העובדות האמפיריות, שעליו אנחנו מתבססים?". לפי זה שלכל מדע צריך להיות בסיס במציאות (ומבחינה זאת מתמטיקה ופילוסופיה הן לא מדעים, אלא אולי "מטא-מדעים"), אנחנו חייבים לבדוק את הבסיס של התחום המדעי במציאות. כמובן שיש יחס הדדי בין הבסיס התיאורטי של המדע לבין האופן שבו הוא בוחר ובוחר את מקורות-המידע שלו.

⁵על הנושא הזה, של שימוש בקורפוס כמקור-מידע לשוני אל מול השימוש באינפורמאנטים ככאלה, כתבתי פעם פוסט קצר ברשת: <http://digitalwords.net/?p=26>.

על טקסטים קצרים. מצד שני, אפשר לבקש מאינפורמנט לדבר באופן חופשי, ואז לנתח את מה שהוא אומר, אבל כאן מדובר כבר בקורפוס שוב, קורפוס דבור.

1.2. הבחנה בין טקסטמות

באופן ישיר מעקרון הניגוד של הסימנים הלשוניים (הן ברמת המסמן והן ברמת המסומן), המהווה את אחד היסודות הרעיוניים הבסיסיים של הבלשנות הסטרוקטוראלית, נובע שאם שני סימנים עומדים מול קבוצות-התחלפות שונות (הם מנוגדים לקבוצות שונות של סימנים, הם נמצאים בפרדיגמות שונות), בהכרח נובע שיש להם ערך (valeur) מבני שונה. מכאן נוצר המושג של הומונימיה: יכולים להתקיים אלמנטים לשוניים שעל-פניו נראים זהים מבחינה צורנית (נאמר, יש להם את אותו רצף של פונימות/גראפימות) אך למעשה מהווים שני סימנים נפרדים, שהם רק דומי-צורה. כך יהיה לנו את A^6 שמנוגד ל- B, C, D (באופן גראפי: $\left(\begin{array}{c} A \\ B \\ C \\ D \end{array} \right)$, A , שונה מבחינה מבנית, שמנוגד ל- $\left(\begin{array}{c} X \\ Y \\ Z \end{array} \right)$ X, Y, Z). לראשון נקרא, נאמר, A_1 ולשני A_2 . הם שונים ממש כמו כל שני סימנים שונים אחרים.

מושג ההומונימיה חשוב כשמתארים תת-מערכות לשוניות. אין שום סיבה להניח שהמערכת הלשונית אחידה ו"מישורית", ולא מורכבת מתת-מערכות. מערכת-הגופים, נאמר, בדיאלוג תהיה שונה מזו שבנרטיב (הגופים עומדים במערכת ניגודים שונה), מה גם ששניהם לא אחידים (בנרטיב, לדוגמה, יכול להיות שיהיה אפקטיבי לחלק במקרה הזה לנרטיב "גוף שלישי" קלאסי מול נרטיב בגוף ראשון, אבל גם החלוקה הזו לא עדינה מספיק). צורה, חיצונית, שמסמנת משהו בתת-מערכת אחת לא בהכרח מסמנת את אותו הדבר בתת-מערכת נפרדת. ההבחנה בין

אותן תת-מערכות, "טקסטמות", היא הכרחית לתיאור של מערכת לשונית: אם נערבב כמה טקסטמות ביחד וננסה לתאר את הבליל, לא נוכל להגיע לשום תוצאה נקיה וברורה. חשוב גם לבדוק את האופן שבו מעבר בין טקסטמות מסומן, במידה ויש יותר מטקסטמה אחת בטקסט (כמו ברוב המוחלט של הטקסטים), ואת היחסים שבין הטקסטמות.⁷

ההבחנה הטקסטמטית חשובה עבור התיאור כאן. מה שאני מנסה לתאר הוא כמה היבטים של ארגון הנרטיב — ולא "סתם" נרטיב⁸ אלא נרטיב של מסע — בשני סיפורים (מסויימים; בנקודה הזו אגע ב-§1.3) באנגלית עתיקה (הכותרת היא: ארגון הנרטיב בשני סיפורי-מסע באנגלית עתיקה). לא מובטח שהמערכת באנגלית עתיקה זהה למערכת ב"שפה" אחרת (על הבעייתיות שבמושג "שפה" ב-§1.3), ולא מובטח שיש זהות בין המערכת שמשמשת בנרטיב מסוג זה וזה ובין המערכת של טקסטמה אחרת — למעשה, מובטח שיהיה שוני כלשהו (אחרת אלו לא היו ישויות שונות). לכן, יש צורך לצמצם ולעדן את התחום שמנסים לתאר, כך יהיה אפשר לבחון את המערכות.

המושג של הטקסטמה מחייב בחינה מחודשת של מושג הלאנג — האם באמת קיימת מערכת-על, או שהכל בנוי מתת-מערכות שפועלות במקביל?

1.3. אחידות הקורפוס

בסעיף הקודם ראינו שיש צורך לחלק בין ניתוח של טקסטמות שונות, וערבוב של טקסטמות גורר העדר יכולת לתיאור אפקטיבי: נסיון לתאר ביחד תפוז ואווירון כאילו היו יחידה אחת הוא חסרת-ועלת.

ראינו בסעיף שלפני הקודם את החשיבות שבהתבססות על קורפוס טבעי. סוג נוסף של ערבוב שיכול לגרור תוצאות

⁶הכוונה כאן ובהמשך היא, כמוכן, לא לגרפימה "A", אלא מדובר בסימון אבסטרקטי. ⁷במקרים מסויימים, אם לא תמיד, רמה נוספת של הפשטה, בה מתייחסים אל הטקסטמה כאל סימן לשוני מופשט מאוד. ⁸היא אפקטיבית. כשיש בחירה, ניגוד, באיזו טקסטמה להשתמש, הרי שסביר שהבחירה הזו נושאת ערך מבני. ⁸אין חיה כזו כטיפוס לשוני, נרטיב, זו לכל היותר אבסטרקציה שתמיד צריך לעדן אותה כדי לתאר תיאור אפקטיבי. כמוכן שהאופן שבו נעשה העידון צריך להיות בהתחשב בעובדות: במערכת הלשונית/ספרותית המדוברת.

לאבד פוקוס ולהסתכל רק על פרטים כלליים. לתיאור שמערבב כמה מערכות יש ערך, למרות הכלליות של התוצאה, במיוחד בשני מקרים:

- תיאור שמיועד לקהל הרחב, או שנועד לתת רק overview על "שפה" (פיקוס נמוך). כך גם בלימוד של שפה; יותר קל לקבל קודם איזו תמונה כללית, גם אם היא לא מתאימה בדיוק לאף טקסט/אידיולקט, ואז, כיוודעים יותר ויותר, לעדן את אותה התמונה הכללית ולהתאים אותה, בשינויים הדרושים, למקרים מסויימים.

- תיאור של שפה שעדיין לא מתוארת מספיק, בבלשנות, כמו במדעים אחרים, התיאור נעשה מהידוע אל הלא ידוע. נסיון "לקפוץ גבוה מדי" ולנסות לתאר דברים שנמצאים רחוק מדי מהתחום הידוע עתיד בדרך-כלל להוות כשלון. "על כתפי-ענקים" וגו'...

יש צורך ללמוד קודם-כל את קווי-המתאר הבסיסיים של שפה, לפני שצוללים לתיאור של הפרטים שלה, במקרים כאלה, קל הרבה יותר להתחיל בתיאור שמתבסס על קורפורה מעורבבים, מתקופות שונות (בטווח סביר) ושל כותבים שונים מ"דיאלקטים" שונים.

עם זאת, באופן שלא סותר במאום את האמור לעיל, התיאור לא חייב להצטמצם לטקסט יחיד, ויתכן שמסקנה זו וזו שנובעת מתיאור של טקסט א' תקפה באותה מידה בדיוק לטקסט ב'. אם המצב לא היה כזה, לא היתה יכולת לבני-אדם לתקשר אחד עם השני: הכל היה רק תת-מערכות אידיויסינקרטיות שאין קשר בין האחת לשניה, כמובן שנסיון להחיל אמירה שתקפה לטקסט א' על טקסט ב' צריכה להיעשות בזהירות, לבחינה של יותר מטקסט אחד, אם שני הטקסטים

הרות-אסון על התיאור הוא ערבוב של קורפורה, כשמערבבים קורפורה, בין אם מדובר בכאלה מתקופות שונות, מדיאלקטים/שפות שונים, מרגיסטרים שונים או אפילו מכותבים שונים, למעשה מערבבים מערכות. ניתוח טוב צריך להעשות על בסיס טקסט אחיד, על כל התכונות האידיויסינקרטיות שבו. רק כך מקבלים מערכת נקיה לתיאור. הגישה הזו, של תיאור המבנה הלשוני של טקסט אחיד⁹ מסויים, נקראת Spezialgrammatik, דקדוק מיוחד (לטקסט).

ה"מבחן" לתיאור כזה, האם הוא טוב, הוא בתשובה לשאלה "האם התבוננות בטקסט דרך התיאור הזה מחדדת, מעדנת ומשפרת את ההבנה של הטקסט?". מהתוצאות של הניתוח הבלשני אפשר להסיק מסקנות בתחומים שונים – פסיכולוגיים, קוגניטיביים, אנתרופולוגיים, סוציולוגיים וכד' – אבל לפחות בכל מה שקשור לניתוח בלשני של יצירות ספרותיות, נראה שהמסקנות ה"ספרותיות" של המחקר הבלשני הכי קרובות לתוצאה הישירה של הניתוח.

הדרישה לאחידות של הטקסט כדי שיוכל להוות דוגמה למערכת זו בעיה נוספת שקיימת במושג "לאנג": האם באמת שני פרטים, או אפילו אותו פרט בשתי תקופות או בשתי סיטואציות, מדברים באותה ה"שפה"? האם יש טעם במושג כוללני כל-כך?

לעניות-דעתי זה עניין של קנה-מידה: בחינה של חתך צר תיתן פרטים מדוייקים מאוד, אבל תחייב צמצום של המסקנות לאותו החתך הצר; בחינה של שטח רחב יותר, לעומת זאת, אולי תיתן תוצאות כלליות יותר, אבל מדוייקות פחות. זה trade-off. הרמות השונות של ה"פיקוס" של המיקרוסקופ/טלסקופ הבלשני לגיטימיות, אם כי אישית נראה לי שהבחינות המדוקדקות יותר, של שטחים לשוניים מדוייקים ומצומצמים, מעניינות יותר, בזה שהן מאפשרות לראות את כל פרטי הפרטים והעושר הלשוני, ולא מחייבות

⁹ בהערת-אגב, בלי לסטות יותר מדי מהנושא, אומר שזה לא מובן מאליו מה הוא טקסט "אחיד". ניקח לדוגמה אוסף של סיפורים קצרים מאוד (נאמר בסגנון של משלי-יחיות): האם כל אחד מהם מהווה יחידה עצמאית או שיש להסתכל על המקבץ כולו כעל יחידה, גם אם מורכבת (וכך, לדוגמה, אפשר לבחון את התבניות בהם מסודרים הסיפורים, ולנסות לתאר תבניות משותפות ושונות, ולהתייחס אל תבנית כאל סימן לשוני: יש יכולת לבחור בתבנית א' או ב-ב' או ב-ג). ומה בדבר רומן שבו מתרחשות כמה עלילות במקביל, או בתקופות שונות?

לדעתי, פיצול של התיאור מוצדק ברגע שהמערכות שעומדות מאחורי כל אחד מה"פתילים" המפוצלים שונה באופן כזה שתיאור יותר אפקטיבי יהיה תיאור נפרד, ולא תיאור של שונות בתוך אותה המערכת.

C ; זה נובע ישירות מהגדרת ה"ניגוד" (ר' §1.5). כמה דוגמאות צריך? זו שאלה קשה. ממספר קטן מדי אי-אפשר להוציא מסקנות חותכות ומובהקות. הבעיה הזו קריטית במיוחד בתיאור של טקסטים קצרים במיוחד, כמו כתובות או הקדשות. במקרים כאלה, אין ברירה אלא לערבב "קורפורה", ולפעול על בסיס משווה עם דוגמאות דומות נוספות. שם אי-אפשר לקוות ליצור Spezialgrammatik לכל כתובת.

גם בקורפורה בינוניים בגודל לפעמים אין מספיק דוגמאות לסימן זה וזה, במידה והוא נדיר. במקרים כאלה אפשר "להתפתות" ולהביא דוגמאות מקורפורה אחרים.

1.5. תיאור מלא של טקסטמה כמטרת-על

המערכות שמתקיימות בשפה לא מתקיימות בה בסטריליות באופן כזה שאין שום חפיפה ביניהן. כדי להבין להבין מערכת X צריך להבין גם את האופן שבו Y ו- Z מתייחסות זו אל זו ואל X . כמעט כל ביטוי לשוני משמעותי מורכב מיחידות ששייכות לתת-מערכות רבות, והבנה לקויה של אחת תת-המערכות גוררת בהכרח הבנה לקויה של השאר.

אם כן, התיאור השלם ביותר הוא כזה שבו יש נסיון לתאר את ההתנהגות הלשונית של כלל המערכות בטקסטמה מסויימת, שכן תיאור שמשמית תת-מערכת מסויימת פוגע לא רק באותה תת-מערכת שלא תוארה, אלא גם בשאר.

דוגמה בנייתוח הזו להשקה בין מערכות באופן כזה שהבנה של האחת מחוייבת להבנה של האחרת, היא בצורך בהבנת התנאי ההיפותטי (מודאליות) להבנת מערכת-הזמנים. ר' §2.1.2.2.

2. תיאור המערכת בשני הסיפורים

כדי לקרוא את התיאור קריאה מלאה, צריך לקרוא אותו במקביל לטקסט המקורי (בנספח

קצרים או בינוניים באורכם, יש גם חשיבות בפסילה של תיאורים שגויים שמתבססים על מעט דוגמאות: סביר להניח, מבחינה הגיונית, שהסבר שמתיישב היטב גם עם טקסט א' וגם עם טקסט ב' (שניהם בערך מאותו הזמן ומאותו ה"דיאלקט") עדיף על כזה שמתיישב היטב רק עם טקסט א' אבל לא תקף לטקסט ב' באופן שידרוש שני תיאורים שונים; זה נובע מעקרון התער של אוקאם.

יש גם ערך לתיאור הדומה והשונה שבין מערכות לשוניות, טיפולוגיה, אולי מפתיע לגלות שיש מערכות שהתפתחו באופן בלתי תלוי ועדיין יש ביניהן קווי דמיון מובהקים; הסבר אפשרי לכך הוא אולי הקיום של "מסה קריטית" של תכונות שקיימות בשתי המערכות, ומכופפות את שאר התכונות בשתי המערכות באופן בלתי תלוי להיות דומות.

אחד הדברים שאני מנסה לעשות, בבחינה של שני סיפורים נפרדים (גם אם הם קובצו באותו ספר על-ידי העורך), הוא לתאר את הדומה והשונה בין מערכות ארגון הנרטיב בשני הסיפורים — יש תכונות משותפות, ויש תכונות שונות, ויש ערך מוסף להשוואה של המערכות על-פני תיאור נפרד ותחום של כל מערכת לבדה.

1.4. גודל הקורפוס

שאלה נוספת שעולה היא מה הוא הגודל של הקורפוס אותו אפשר לתאר, והאם הכלים הבלשוניים הם סקאלאביליים; כלומר, האם אפשר להשתמש באותם כלים עבור קורפוס קטן מאוד ועבור קורפוס גדול מאוד.

אם בקורפוס גדול הבעיות הן "צרות של עשירים" הצורך להבחין באופן אפקטיבי בכמה תת-מערכות במידה והקורפוס לא אחיד (וניתן בהחלט לצפות שספר של מאות רבות של עמודים יכלול כמה חלקים, כמה פאות); הרי שבקורפוס קטן הבעיות משמעותיות הרבה יותר. כדי שתהיה אפשרות לתאר את הערך של סימנים לשוניים, יש צורך בכמה דוגמאות לסימנים השונים שעומדים בניגוד זה לזה. תיאור של A בפרדיגמה $\left| \begin{matrix} A \\ B \\ C \end{matrix} \right|$ מחייב תיאור של B ושל

בסוף, מתורגם) ולבחון את האופן שבו הטענות מתאימות אל הטקסט.

2.1. הזמנים בטקסט

2.1.1. הזמנים באנגלית עתיקה

באנגלית עתיקה, כמו בשאר השפות הגרמאניות העתיקות, יש מערכת-זמנים עם שני זמנים שנהוג לכנות את האחד "עבר" (past או preterit) ואת השני "הווה" (present), "הווה-עתידי" (present/future) או "לא-עבר" (nonpast). זמנים, ב־*grosso modo*, הם רלטיביים: "הווה" הוא "הווה" ביחס לזמן הדיבור. כלומר, זמנים צריכים עוגן אבסולוטי, שאליו הם מתייחסים, כדי שיהיו זכאים לשם "זמנים". בדיאלוג נראה שהשמות האלה, "עבר" ו-"לא-עבר", אכן מתאימים; העוגן הוא הזמן של השיח. אבל בנרטיב, לעומת זאת, ולו מעצם היותו מנותק מהכאן והעכשיו של הדובר, השמות האלה לא מתאימים: ההבחנה היא לא "עבר" מול "לא-עבר". יש מקרים שבהם יש יציאה מתוך הנרטיב אל המסגרת של "כאן ועכשיו", אבל אז נוצר קרע ברצף הנרטיבי (שסביר להניח שמהווה סימן-גבול) שבו מתקיים comment-mode, ערוץ-תקשורת של המספר עם המאזינים, נפרד מהנרטיב גם אם קשור אליו.

בנרטיב קיים רק זמן סיפורי, שבו מתרחשים האירועים בנרציה. אין הכרח שאותו הזמן הסיפורי יתאר דווקא אירועים שהתרחשו במציאות שלנו בעבר: קיימים הרי גם סיפורים של מדע-בדיוני (שנכתבים, לפחות בחלק מהשפות, בצורה שמכונה "זמן עבר") וסיפורי-פנטסיה, אם אין את העוגן הטמפוראלי של המספר (ה"הווה" ברזמני, ה"עבר" קודם לו וה"עתידי" יתרחש לאחריו), הרי שהערך של צורת ה"עבר" וצורת ה"לא-עבר" בהכרח שונה מזה שבדיאלוג. עם זאת, באנגלית עתיקה רואים ששתי הצורות קיימות גם בנרטיב.

מכאן נובע שבהכרח מתקיימת כאן הומונימיה בין אותן הצורות בטקסטמה אחת מול אותן הצורות בטקסטמה אחרת. השימוש הכפול

הזה הגיוני, מבחינת החיסכון שנראה ששפות נוקטות בצורות מורפולוגיות: אפילו בשפות עתירות-מורפולוגיה כמו השפות ה"קלאסיות" ההודו-אירופיות (סנסקריט, יוונית ולטינית, בסדר העושר המורפולוגי) אפשר עדיין לסכם את מירב המורפולוגיה במספר מצומצם של דפים (זה בניגוד ללקסיקון, שהוא עצום בגודלו).

מרגע שמבינים שלא מדובר כאן בעבר-לא-עבר, כמובן שעולה מיד השאלה במה כן מדובר, הרי יש למחבר/מספר יכולת לבחור באחת הצורות בכל פעם שמופיע פועל. הדרך לענות על השאלה — וכאן טמון הבסיס של תהליך החיפוש אחר הערך (valeur) של סימנים לשוניים, מרגע שמצאנו את ההתחלפות, הפרדיגמה — היא לבחון את הסביבה הסינטגמטית (תהא רחבה לפי מידת-הצורך¹⁰) ולחפש תיאור שיסביר את הבחירה בצורה המסויימת שנבחרה, באופן שיכסה את כל הדוגמאות. את אותו התיאור הראשוני צריך לעדן ולחדד, לאור דוגמאות נוספות (במידה ובהתחלה נבחנה רק תת-קבוצה של המופעים).

2.1.2. הזמנים בטקסטים המדוברים

תחילה בחנתי את הטקסט של וולפסטאן. בנסיון למפות את המופעים של צורת-ה"עבר" (להלן: צו"ע); הכוונה היא לצורה בלבד, מבחינה חיצונית, לפי השם המסורתי שלה) מול המופעים של צורת-ה"לא-עבר" (להלן: צול"ע), ראיתי שצו"ע מופיעה רק בתחילת הטקסט (החל מ־*seo Wisle is swiðe mycel ea* יש שימוש רק בצול"ע, מלבד ב־*asette* בסוף הטקסט) ובסוף הטקסט. מסקנה נמהרת היתה יכולה להיות "הא צו"ע משמשת לציון ההתחלה והסוף של הטקסט, סימני-גבול אבסולוטיים". המסקנה הזו שגויה משתי סיבות:

- היא לא נכונה בתוך הטקסט.

אמנם הפועל הראשון, *sæde* הוא בצו"ע, אבל גם אחריו יש כמה פעלים בצו"ע, ויתר על כן — בין אותם הפעלים קיימות גם

¹⁰ במקרים כמו *MidWelsh sef*, נאמר, מדובר בכלל-הטקסט: הסימון של החשיבות לעלילה נטוע במקום מסויים, אבל רלוונטי לכל הטקסט, והבנה של הערך שלו מצריכה בחינה של סביבה רחבה.

צול"עות. אחרי asette מופיע פועל בצול"ע, bið — הפועל האחרון בטקסט.

ובצול"ע מופיעים

- הארצות האלה שייכות לדנמארק
- יש להם (לבוריינדים) מלך לעצמם

אפילו בקטע כל-כך קצר, אפשר לראות שהמופעים של צול"ע מציינים אירועים קונקרטיים שהתרחשו במסע, ואלו שמסומנים בצול"ע הם דברים כלליים שחיצוניים למסע. ובאמת, החל מרגע שוולפסטאן מפסיק לתאר את המסע שלו עצמו, ומתחיל לתת דיווח כללי על הגיאוגרפיה והמנהגים של האיזור (החל מ-seo Wisle is swyðe mycel ea), אין עוד מקרים של צול"ע, אלא רק צול"ע (מלבד ה-asette, עליו אסביר ב-§2.1.2.2).

עכשיו, אם נסתכל על הסיפור של אוכטהרה, נראה שגם שם דברים קונקרטיים למסע האישי שלו מסומנים בצול"ע ודברים כלליים חיצוניים מסומנים בצול"ע. לא אעבור כאן על כל הדוגמאות, זה חסר טעם; קריאה פשוטה של הטקסט, מול התרגום ובעזרת הסימונים של צול"ע וצול"ע בגלוסות, תראה שאכן בכך מדובר. העובדה שהתיאור הזה תקף לשני הסיפורים היא "אור ירוק" מובהק לבלשן שהוא בכיוון הנכון.

עכשיו, אחרי שיש לנו כיוון ראשוני לסוג ההבחנה שמסומנת באמצעות הניגוד צול"ע:צול"ע, ננסה לתאר בדיוק מה ההבחנה. אפשר למצוא כמה ניסוחים, שלמעשה כולם חופפים זה לזה במידה ניכרת; הנה כמה שחשבתי עליהם (בזוגות הסדורים שמופיעים כאן הראשון הוא צול"ע והשני צול"ע):

- חזית (foreground) : רקע (background).
- באופן כללי, יש יתרונות וחסרונות לשימוש בטרמינולוגיה קיימת. היתרון המובהק הוא החסכוניות, והעובדה שכך יש אינטואיציה לקורא לגבי המושג, על-פי ידע קודם; החיסרון הוא בדיוק אותו הידע הקודם.

¹¹את החילוף שבין him הדלוקוטיבי us (גוף ראשון רבים) אני לא מבין. זה נראה כאילו יש כאן מעבר מדיווח הדברים של וולפסטאן בשם אמרם לציטוט ישיר של מה שהוא אומר, כאילו והבלר שמעתיק את הדברים שוולפסטאן מדווח התרשל בתפקידו ובמקום לדווח התחיל לצטט... מקרה דומה, מעבר לא צפוי בפרונומינה, יש גם ב-þa cirðon hie up in on þa ea של בסיפור של אוכהטהרה.

- היא לא תקפה עבור הסיפור של אוכטהרה. על-פניו, העובדה שהטענה תקפה רק לסיפור של וולפסטאן אין בה כדי לגרוע מהתוקף שלה (בהמשך נראה מכניזמים שקיימים בטקסט אחד אבל לא בשני), אלא שבמקרה הזה קיים תיאור שמתאים במדויק לשני הטקסטים.

לכן, עלינו לחפש תיאור אינטליגנטי יותר של היחס צול"ע:צול"ע.

נתבונן, למען הדוגמה, בפרגמנט קצרצר מהטקסט:

Weonodland him wæs on steorbord, and on bæcbord him wæs Langeland, and Læland, and Falster, and Sconeg; and þas land eall hyrað to Denemearcan. And þonne Burgenda land wæs us on bæcbord, and þa habbað him sylfe [sylf] cyning.

וויאונודלאנד היתה [צול"ע] לו מימין, ומשמאל היו [צול"ע] לו לאנגאלאנד וללאנד ופאלסטר ושוניי, והארצות האלה כולן שייכות [צול"ע] לדנמארק. ואז היתה [צול"ע] לנו¹¹ ארץ הבוריינדים משמאל, ויש [צול"ע] להם מלך לעצמם.

התבוננות פשוטה בקטע הזה תראה שמה שמופיע בצול"ע הוא

- וויאונודלאנד, מימין
- לאנגאלאנד וללאנד ופאלסטר ושוניי, משמאל
- ארץ הבוריינדים, משמאל

כחלק מהמסע, מסומן בצו"ע, והרחבות
חיצוניות מסומנות בצול"ע.

את "פרטי-אישי : כללי-חיצוני" אפשר
לנסח גם באופנים דומים נוספים:

- נחוה במסע : עובדה כללית.
הניסוח הזה אולי מתאים באופן פרטי
לסיפורי-מסע, אבל פחות מתאים
לז'אנרים/טקסטמות אחרים; אם
באמת ההבחנה צו"ע:צול"ע נושאת
ערך קרוב גם בנרטיבים אחרים (עניין
שטעון בדיקה), ניסוח כזה לא יתאים
בדיוק.

- קשור הדוקות לגיבור/מספר : לא
קשור הדוקות לגיבור/מספר.

• פנימי לעמוד-השדרה של הסיפור : חיצוני
לעמוד-השדרה.

זו הגדרה בעייתית. היא אולי מתאימה
יותר לסיפור של אוכטהרה, שם באמת חוט
השדרה העיקרי שנושא את הנרטיב הוא
החוויות שעוברות על אוכטהרה (לעומת
וולפסטאן, שדי מתאר "בשלת-רחוק",
באופן לא מעורב ולא אישי); בסיפור של
וולפסטאן זה בכלל לא ברור שהמסע
האישי שלו, שמתואר בקצרה ובצורה
תמציתית של "יומן-מסע", הוא באמת
זה שנושא את העלילה: החל מ-seo
Wisle is swyðe mycel ea כלל אין אזכור
ישיר למסע שוולפסטאן עשה, ומצויינים
רק נתונים גיאוגרפיים (במיוחד תיאור
של הנהרות) ואנתרופולוגיים (טקסים
אסטוניים שקשורים למוות ואנקדוטה על
השבט שיכול ליצור קור).

• אחריות אישית (מקור של גוף ראשון) : לא
אישי (מדווח).

זה, בנוסף על "פרטי-אישי : כללי-חיצוני",
תיאור מעניין במיוחד. למעשה, הם
משלימים אחד את השני.

בשפות רבות יש תחום במערכת
המודאלית שנקרא evidentials, אלו
סימנים לשוניים שמציינים את

שיכול להטעות את הקורא ולתת לו
אינטואיציה שגויה לגבי המושג. המושגים
"רקע" ו"חזית" קיימים בבלשנות ובתחומים
קרובים.

אפשר אולי להתייחס אל מה שקורה
בגוף המסע של המספר (צו"ע) כאל
חזית ואל השאר כאל רקע. במושגים
האלה באמת השתמשתי ברפרט. אולם,
יש בהחלת המינוח הזה על המקרה שלנו
בעיה. בסיפור של אוכטהרה היא לא
מורגשת, בגלל שהוא לא ממש מספר
סיפור בצול"ע, אבל בסיפור של וולפסטאן
אופן חלוקת רכוש המת אצל האסטונים
מסופר כולו בצול"ע. האם באמת כולו
"רקע" ביחס ל"חזית" של הסיפור האישי
של וולפסטאן? הרי אם נסתכל על הקטע
הבא לדוגמה, נראה שמבחינת המשמעות
החלק הראשון שלו (לפני הסימן "|") הוא
"חזיתי" מבחינת אותו הנרטיב שמקונן
בתוך הסיפור, והחלק השני הוא "רקעי":

and þonne rideð ælc hys wegese
mid ðan feo, and hyt motan hab-
ban eall | and for ðy þær beoð
þa swiftan hors ungefoge dyre.

ואז כל-אחד רוכב בדרכו עם
הרכוש, וכולם יכולים שיהיה
להם את הכל | ולכן הסוסים
המהירים יקרים מאוד.

מצד שני, השפה מסמנת את שניהם
בצול"ע, לכן, התיאור ב"רקע:חזית" לא
מספיק טוב.

• פרטי-אישי : כללי-חיצוני (ביחס למספר).

זה, ביחד עם זה של האבידנציאליות
שאזכיר בהמשך, נראה לי התיאור
המתאים ביותר.

זה כבר תיאור הרבה יותר מוצלח. באמת
מה שוולפסטאן מספר על המנהגים
האסטוניים לא אישי לו, אלא זה רק המסע
שאישי לו. מה שאוכטהרה חווה בעצמו,

vivid and convincing) way of telling. It was not until I read Weinrich's list of present tense narratives that I understood what was wrong: his film stories were all in the past tense. It was the tense which made a personal matter out of the indifferent movies.

בהערה החמישית במאמר הוא גם כותב על האבידנציאליות:

One may be reminded of the French conditional (*serait* etc.) serving for just this "limited responsibility" style. The same is true of the Turkish *-miş* tense (*inferential* in Lewis, 1967: 122, in Jakobson, 1971 it is called *evidential*).

2.1.2.2 היפותטיות

המערכת שתוארה קודם "עובדת" יפה מאוד, מלבד מקרה אחד (מקבץ של שני פעלים סמוכים) בסיפור של אוכטהרה ומקרה אחד בסיפור של וולפסטאן. תחילה, אציג את המקרים:

- בסיפור של אוכטהרה:

þyder he cwæð þæt man ne mihte geseglian on anum monðe, gyf man on niht wicode, & ælce dæge hæfde ambyrne wind; & ealle ða hwile he sceal seglian be lande.

לשם הוא אמר שאדם לא יכול להפליג בחודש אחד אם הוא לא חנה [צו"ע], וכל יום היתה [צו"ע] לו רוח מתאימה [כלומר, לכיוון שהוא רצה להגיע אליו]; וכל הזמן הוא צריך להפליג קרוב לאדמה.

מקורה המידע של הדברים הנאמרים. יש שפות — ודוגמה מובהקת לכאלה הן שפות מאמריקה שלפני הכיבוש האירופי — שבהן מדובר במערכת מפותחת מאוד; בחלקן היא אפילו מחוייבת: (על כל אמירה יש צורך לציין, באופן דקדוקי, את מקורה המידע). ווילט [9] מציג תמונה כללית¹² שבה ה־evidentials מתחלקים לכאלה שהם ישירים, ונקלטים בחושים, וכאלה שהם עקיפים, ומגיעים מדיווח מאדם אחר (מקור-מידע "לשוני") או מהיסק.

אם נסתכל מקרוב על המקרה שלנו, נראה שיש הרבה דמיון בין השימוש של צו"ע לאבידנציאליות הישירה ובין השימוש של צו"ע לזו העקיפה.

2.1.2.1 המערכת ביוונית

אחרי שתיארתי את המערכת הזו באנגלית עתיקה (כאמור, לפחות בטקסטים האלה), נזכרתי ששמרתי פעם מאמר של בארי [1] על ההווה ההיסטורי (ביוונית, אבל לא רק), שצילמתי בשנה א' אבל לא יצא לי לקרוא אותו. באופן מעניין, הטענה שלי לגבי האנגלית העתיקה והטענה של בארי לגבי היוונית די חופפות, אם כי ביוונית מערכת הזמנים/אספקטים מפורטת יותר.

בארי מספר במאמר על חבר שלו מהימים שבהם היה סטודנט, שנהג לספר לו (בעברית): עלילות של סרטים שהוא ראה, אם כי בצורת זמן עבר. אצטט ([1, p. 46]):

[...] His stories always left a strange impression, which I never knew how to explain. They sounded *personal* in a naive, indiscriminate way. It was as if he had lived through the plot himself. I used to say to myself that it was the boy's unintelligent (even if

¹²זה רק מבט-על, תמונה שלא מתאימה בדיוק לאף שפה, אבל מציינת את ההבחנות שקיימות בהרבה שפות

• בסיפור של וולפסטאן¹³:

And þeah man asette twegen
fætels full ealað oððe wæteres,
hy gedoð þæt oþer bið ofer-
frozen, sam hit sy sumor san
winter.

ואפילו אם מישהו הניח (צו"ע)
שתי חביות מלאות שיכר או
מים, הם עושים שאחת (תהיה)
קפואה, בין אם זה קיץ או חורף.

בשניהם היינו מצפים לצול"ע, במקום שיש צו"ע.
בחינה של כל סיפור בנפרד מציגה מערכת
שפועלת יפה מאוד מלבד בדוגמה אחת. אולם,
כשמשווים את שתי הדוגמאות, פתאום רואים
את הדמיון ביניהן ומבינים איפה היתה ה"בעיה".
המשותף הוא ההיפותטיות שבמבנה התנאי.
בדומה¹⁴ לשפות (מערב) אירופיות אחרות,
ועברית, כאשר בפרוטאסיס נמצאת צורה עברית
(*avarit*; של עבר) מיוחדת התנאי הוא היפותטי
(בטרמינולוגיה מסורתית קוראים לכאלה תנאים
"איריאליים"). זה בדיוק המקרה כאן, אם כי
מיעוט ההבחנות המורפולוגיות באנגלית עתיקה
מקשה על ראייה ברורה של זה בהווא-אמינא:
בסביבה שבה צול"ע משמשת, שימוש בצו"ע
מביע היפותטיות. ר' מיטשל [5, II.G.3.f].

מהדוגמה הזו אפשר ללמוד "טכניקה" שימושית
בתיאור בלשני במידה שקשה להוציא מסקנה
מטקסט מסויים אחד, היעזרות בטקסט נוסף
יכולה להאיר את שני הטקסטים. כמובן שנסיון
לכפות הסבר שתקף לטקסט נתון על טקסט אחר,
בלי שיהיה לזה בסיס, הוא לא מדעי; האמירה
"ההסבר הזה והזה תקף גם ל-א' וגם ל-ב" טעונה
הוכחה בכל מקרה ומקרה.

2.2. שרשור וסימני-גבול

בנורמות הדפוס המודרניות, נהוג לחלק
ספרים לפרקים ולפסקאות (ובחלק מהמקרים

לתת-פסקאות, שמסומנות בשבירת-שורה ללא
היסט/רווח בתחילת הבאה). אלו סימנים
שקיימים ביותר משפה (כתובה) אחת; למעשה,
ברוב המוחלט של הספרות המודרנית, בכל
שפה, יש שימוש בפרקים ופסקאות.
מה הם, מבחינה לשונית? אפשר להסתכל
עליהם בשני אופנים מנוגדים לכאורה, שלמעשה
מהווים את שני הצדדים של אותו המטבע:

• סימנים שמסמנים לכידות גבוהה.
בתוך אותו פרק יש לכידות רעיונית גבוהה
ביחס לטקסט שבפרקים אחרים. יש מכנה
משותף לכל הנכתב תחת פרק מסויים.
כך גם בפסקה, בקנה-מידה מצומצם יותר
מבחינת ההיקף.

• סימנים שמסמנים גבול.
כל סימון של פרק חדש מהווה סימן-גבול:
עד כאן היה כך וכך, ומעכשיו יש כך וכך,
עד לסימן-הגבול הבא, עד לפרק הבא. כך,
בדומה, בפסקאות.

כל סימון של גבול מסמן, בתמונת-מראה, את
אי-הגבול שבמקומות שלא מסומן בהם גבול.

הסימנים האלה, "פרק" ר"פסקה", לא תלויים
כל-כך בשפה מסויימת, והם המצאה חדשה
יחסית בצורתם הם. הם גם קיימים רק בשפה
הכתובה. מעניין לראות מה הם סימני-הגבול
הנוספים שיש בהם שימוש; ניסיתי למצוא איך
מתנהגת המערכת של ארגון הנרטיב וחלוקתו
בסיפורי-המסע של אוכטהרה ו-וולפסטאן. עד
כמה שידוע לי (כאמור, לא הצלחתי למצוא
פאקסימיליה מסודרת של כתבי-היד), אין
בטקסטים האלה סימני-גבול גראפיים (למעשה,
על-פי אותו דף ראשון נראה שכתב-היד דל
באמצעים אורתוגראפיים: אפילו ההתחלה של
הסיפור של אוכטהרה מסומנת רק ביד מאוחרת,
בלטינית (*Hic incipit* וגו').

בניגוד למערכת של ה"זמנים", שם היתה
אחידות בין הטקסט של אוכטהרה וזה של

¹³זו הדוגמה שהצגתי ברפרט ככזו שלא ידעתי להסביר אותה. מחשבה נוספת, כאמור, הביאה אותי ל"פתרון" הבעיה.
¹⁴כך לדוגמה "אם היית עושה X, היה קורה Y" בעברית (היה + פרטיציפ) או "If you had done X, it would not have Y" באנגלית (פרפקט).

וולפסטאן, האופן שבו מחולקת הנרציה שונה בשני הסיפורים.

V. תיאור גיאוגרפי.

VI. תיאור איזור מגוריו של אוכטהרה.

VII. מסע נוסף בים.

2.2.1. המערכת בסיפור של אוכטהרה

אפרט:

I. הסצינה הראשונה של הסיפור נפתחת בשיח שבין אוכטהרה הנוסע למלך אלפרד (Ohthere sæde his hlaforde, Æl-frede cyninge, þæt he ealra Norðmonna norpmest bude "אוכטהרה אמר לאדונו, אלפרד המלך, שהוא גר צפונית לכל הנורווגים" וכו'). בסצינה הזו יש ארבעה פעלידיבור (sæde-cwæp-sæde-sæde; אני לא יודע מה ההבדל בין cwepan ו-secgan), שכל אחד מהם מתחיל יחידה קטנה בתוך הסצינה, אמירה מצד אוכטהרה אל אלפרד (אלפרד, מצידו, הוא דמות פאסיבית לחלוטין במהלך כל הסיפור).

II. לאחר מכן, המצלמה יוצאת מהאולם שבו היא צילמה קודם את השיח בין אוכטהרה לאלפרד ועוברת לצלם את המסע של אוכטהרה בים. כמו שנראה בהמשך, שימוש במושגים קולנועיים יכול להתאים, באופן מפתיע, אולי לתיאור של טכניקה של storytelling וורבאלי. למעשה, קשה למצוא עולם-דימויים מתאים יותר. עכשיו כבר לא רואים את אוכטהרה אומר דברים, אלא מקבלים דיווח ישיר על המסע. אפשר לראות שכל יחידה בשרשרת הנרטיבית מסומנת עכשיו ב-pa "אז". כמו שנראה בקטע האחרון (VII), השימוש ב-pa¹⁵ מאוד מעניין: המקומות היחידים שיש בהם שימוש ב-pa בטקסט הם תיאורים של הפלגה, ובכל המקומות שבהם מתוארת הפלגה, יש שימוש ב-pa. אפשר לצאת במסקנה "נרציה שמשורשרת ב-pa היא נרציה של הפלגה", אבל ברור שזו תהיה הצרה של מקרה כללי למקרה פרטי. במקרה המסויים של הסיפור של

הטכניקה שבה פעלתי כדי לתאר את המכניזם של חלוקת הטקסט לקטעים, באופן שמסומן פורמאלית, היתה כזו: בהתחלה קראתי קריאה פשוטה. אחר-כך, ניסיתי לחלק בעצמי לפי ההבנה שלי את הטקסט, באופן נאיבי שלא מתבסס על סימנים פורמאליים, אלא על המשמעות בלבד. בסופו של דבר, ניסיתי לראות האם קיים איזשהו סימון שמחלק את הטקסט באותו האופן שאני חילקתי אותו, ועל-פי הסימונים האלה להמשיך ולחפש סימונים מדוייקים יותר וסיסטמטיים יותר. ההנחה שלי באופן הפעולה הזו היתה שסביר להניח שלפחות בחלק מהמקומות המחבר יחלק את הטקסט באופן דומה לזה שאני מחלק אותו; הנחה שהתבררה כאפקטיבית.

לא מדובר כאן בירי של חץ שאחריו מסמנים את המטרה סביב החץ. לא ביססתי שום מסקנה באופן ישיר על האינטואיציה; זו האחרונה רק שימשה כמצפן כללי לכיוון שבו צריך לחפש. החל מנקודה מסויימת, הכל נעשה על בסיס אמפירי. זה נראה לי כלל שתקף באופן כללי לחקירה מדעית: להשתמש באינטואיציה כמצפן כל עוד היא מועילה ומנקודה מסויימת לזנוח אותה לגמרי ולהתבסס רק על הנתונים האמפיריים.

אתחיל מהסוף, ואציג את המסקנה שלי לגבי האופן שבו מחולק הטקסט, על-פי סימנים פורמאליים בו (הספרות הרומיות מתאימות אל אלו שמסומנות בטקסט):

I. סיפור-המסגרת: אוכטהרה מספר לאלפרד את המוטיבאציה שלו למסע.

II. המסע בים.

III. תיאור אנתרופולוגי וזואולוגי.

IV. תיאור כלכלי.

¹⁵עניין טכני: יש שני pa הומונימיים: האחד הוא זה המדובר כאן, והשני הוא צורה של "ה", "זה" (נומינטיב/אקוזטיב רבים בכל המינים, ואקוזטיב יחיד של הפמינינום). ההבחנה ביניהם קלה מאוד, על-פי הסביבה.

אוכטהרה זה אכן כך, אבל מן-הסתם בדיקה של טקסטים נוספים תוביל לתיאור רחב יותר, שמתאים היטב גם לסיפור של אוכטהרה וגם לטקסטים נוספים.

בעניין ה-*pa* כמשרשר נרטיבי, מעניין לראות שיש ל-*pa* (או להומונים שווה-צורה לו) גם שימוש כסמן של מעמד נסיבתי של פסוקית, "כש-*X* (או, בנסיבות ש-*X*), *Y*". שימוש בצורות אדורביאליות לסימון של המשך השרשור הנרטיבי קיים לא רק באנגלית עתיקה (בהמשך נראה גם את *þonne* בתפקיד דומה), אלא גם ביפאנית (שם הקונוורב בצורת-^{te} *te*, האדורביאלית, יכולה לשמש כמשרשר) במצרית (שימוש ב-*hr*) *iw=f* (*s_dm*), שווה-הצורה לנסיבתי, כמשרשר) ומן-הסתם גם בשפות נוספות. דוגמאות כאלה מראות שהחלוקה "פרטקסיס מול היפוטקסיס", כמו שהיא קיימת בדקדוק המסורתי, לא תקפה, לפחות בחלק מהמקרים. האם מדובר כאן, בחלק הזה, בהיפוטקסיס (כמו שמרמזת הצורה, "כש-") או שבפרטקסיס? נראה לי שהשאלה, שמניחה היררכיות מובנית בשפה, אולי לא רלוונטית בכלל.

III תיאור ההפלגה, שבנוי בצורה תמציתית של "יומן-מסע" (*log*), מסתיים ברגע שהשימוש ב-*pa* מסתיים. באותו מקום (*ne*) *mette he ær nan gebun land* יש גם שלילה, השלילה יוצרת קרע במרקם-הנרטיבי; ר' ששה-הלוי [6, 1.0.1]:

The negative clauses are typical-ly intervals of discontinuity, **delimitations**, in the narrative texture.

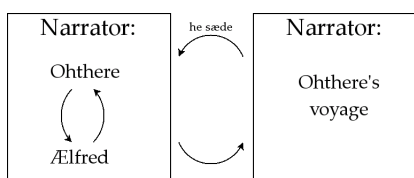
אבל, ברמת העקרון, גם הפסקת השימוש בשרשור ב-*pa*, והתחלת השרשור ב-*ø*, יכולה לשמש כסמן גבול. זה סוג מעניין של סימנים לשוניים: הסימון לא נמצא בנקודה של בודדת שאפשר להצביע עליה ולהגיד

"זה המסמן", אלא זה במעבר מצורה אחת לצורה אחרת שהמסמן נמצא בו. ברמת התיאוריה, סימנים כאלה מנוגדים גם להמשך השימוש בצורה הקודמת וגם למעבר לצורה אחרת לגמרי.

אוכטהרה עולה לחוף ונפגש עם יושביהמקום, ומתאר את המקום. תיאור אנתרופולוגי חזאולוגי.

IV מהדיון על סוסי-הים, שיש לניבים שלהם ערך רב, עובר אוכטהרה לדבר על הכלכלה של האיזור. את המעבר הזה מסמן המספר כמו במעבר מ-I ל-II במעבר סצינה: מהתיאור את כלבי-הים, עובר המספר חזרה אל האולם שבו אוכטהרה מספר לאלפרד את הסיפור, בקריעה של הרצף הנרטיבי — "*para he sæde þæt he "syxa sum ofsloge syxtig on twam dagum* (על אלה הוא אמר שהוא, כאחד משישה, הרג שישים בשני ימים). מיד לאחר המעבר הזה נפתח מקטע חדש.

הדיאגרמה הבאה מראה את התבנית הכללית של המעברים האלה בין התיאור של אוכטהרה את הארץ הזרה ובין הדיווח שלו אל אלפרד, הלך ושוב:

V גם המעבר מהתיאור הכלכלי אל התיאור ההגיאוגרפי נעשה באותו אמצעי בדיוק: *he sæde ðæt* וגו'.

במהלך התיאור הזה מופיע *& nordewearð* *he cwæð[...]* *þæt* המקרה המסויים הזה לא מסתדר עם המערכת שאני מציג מבחינת המשמעות ברור לחלוטין שיש רצף בין מה שבא לפני ה-*he cwæð* ואחריו. זו שאלה פתוחה עבורי, איך לפתור את

עובדה מפתיעה קצת, לאור הסדר המופתי שקיים בטקסט הזה, שכתוב באופן אמנותי (וכאן ראינו רק חלק קטן מהתכונות התחביריות שלו: שימוש ה"זמנים" ושרשור וסימני-גבול).

2.2.2. המערכת בסיפור של וולפסטאן

אחרי שראינו איך פעלידיבור ואופני-שרשור שונים מחלקים את נרטיב של אוכטהרה, טבעי יהיה שננסה לבדוק האם אותו המכניזם פועל בזה של וולפסטאן. פעלידיבור בבירור לא יעזרו לנו כאן: יש רק פועל אחד כזה, בהתחלה האבסולוטית של הטקסט (Wulfstan *sæde þæt he gefore of Hæðum*). צורות-שרשור שונות, לעומת זאת, מהוות את המפתח לאופן שבו מתקיימת החלוקה של הטקסט לקטעים, האופן שבו מסומנים גבולות (ובצד השני של המטבע: המשכיות) בטקסט. למעשה, המערכת כאן מתוחכמת¹⁶, וכוללת חלוקה בשלוש רמות:

- רמת-על, שבה יש חלוקה לנושאים נפרדים (סימנתי בספרות רומיות באותיות גדולות). הגבול בה מסומן באמצעות העדר סימון של שרשור.
- רמת-ביניים, שבה מובעות יחידות בתוך רמת-העל, ומרכיבות אותה. הגבול בה מסומן באמצעות שרשור ב-*þonne* (and) במקומות שיש הבחנה "and" מול "*þonne* (and)", וב-*and* במקומות שאין הבחנה כזו. בהמשך ארחיב על שתי המערכות האלה, שהאחת מורכבת ומופרטת יותר וכוללת שני מרכיבים שעומדים בניגוד אחד לשני (*þonne* and) (*and* : והשניה מפורטת פחות וכוללת רק מרכיב אחד (*and*)).
- רמה "אטומית" — תתי-יחידות שמרכיבות את היחידות שברמת-הביניים. ההבחנה בין רמת-הביניים לרמה ה"אטומית" קיימת רק במקומות שיש בהם את ההבחנה "*and*"

זה: מצד אחד זה מובהק שבשאר המקרים פועלידיבור אכן מהווה סימן גבול ברור, ומצד שני קיימת הדוגמה הזאת, שלא מסתדרת עם התיאוריה (ותמיד, תמיד יש עדיפות לעובדות על התיאוריה; אם סוטים מהכלל הזה, סוטים מהמדע ועוברים לספקולאציות נטולות-בסיס). יכול להיות שנסיון לבחון מקרים דומים שבהם מעבר בפועל-דיבור, בהעברת המצלמה מסצינה אחת לשנייה ובחזרה, מסמן סימן-גבול, בטקסטים אחרים, יוכל לעזור לפתור את הבעיה, אם ימצא תיאור מקיף גם לטקסט הזה וגם לטקסטים אחרים, תיאור שיסביר את ההתנהגות של *he cwæð [...]* & כאן.

VI. עכשיו עוברים מהתיאור הגיאוגרפי של המקומות אליהם נסע אוכטהרה אל תיאור גיאוגרפי של איזור מגוריו. אפשר לראות כאן — *Ohthere sæde* את השימוש בפועל-דיבור כסימן גבול, כמו קודם, וגם את השימוש בשם הפרטי *Ohthere*. מהדוגמה היחידה הזו (השימוש בשם הפרטי בתחילת הטקסט לא נחשב כאן: הרי שם הוא מיידע את השומע בשמו של הגיבור) אי-אפשר להסיק דבר ברור, אבל אולי יש קשר בין השימוש בשם הפרטי שלו לבין הדיון באיזור מגוריו, כאילו המספר אומר "שימו לב! עכשיו אנחנו עוברים מתיאור כללי של הארצות למשהו אישי שנוגע לאוכטהרה". כמו בהתחלה האבסולוטית של הטקסט, גם כאן יש כמה פעלידיבור צמודים.

VII. גם כאן, כצפוי וכמו במקרים הקודמים, פועל-הדיבור (כאן *he cwæð*) מסמן את המעבר בין הקטעים. העובדה המעניינת בקטע הזה, שהזכרתי אותה קודם, היא השימוש ב-*þa* באופן של "אם ורק אם" בתיאור של הפלגה בים. הטקסט מסתיים באופן כאילו קטוע, בלי שום סימון של סיום או "פואנטה". זו

¹⁶את המערכת הזו "גיליתי" אחרי שהעברתי את הרפרט בחורף 2006. אני חוזר בי מהאמירה שלי, שנראה לי בזמנו שהמערכת של סימני-הגבול בטקסט של וולפסטאן הרבה פחות מתוחכמת ומפותחת מזו שאצל אוכטהרה.

מול "and þonne".

הגבול בה מסומן באמצעות שרשור ב-and.

לפני שארחיב על הרמות האלה, אציג את הסכימה שאני טוען שעל-פיה הטקסט מתחלק, על-סמך סימנים פורמאליים בו. לאחר מכן, אראה את האופן שבו כל חלק מתחלק לחלקים נוספים, ברמה נמוכה יותר, ואת האופן שבו החלקים מופרדים זה מזה. הסכימה הכללית (לא ירדתי לרמות-פירוט גבוהות יותר, כי אז זו כבר לא היתה סכימה אלא שכתוב של הטקסט) היא כזו:

I. תמונה כללית על המסע.

II. התמקדות במסע בים.

III. תיאור הנהרות באיזור.

IV. תיאור אסטוניה והמנהגים בה:

(i) תיאור אנתרופולוגי.

(ii) תיאור מסיבת-המוות האסטונית.

(iii) תיאור חלוקת הרכוש של המת.

(iv) המשך התיאור האנתרופולוגי.

אחת התכונות הבולטות ביותר בהשוואה של אופן השרשור בסיפור של וולפסטאן לעומת זה של אוכטהרה היא שבזה האחרון השרשור ב- θ נפוץ מאוד (כשהמקרה של השרשור ב- β בולט במיוחד) ובוזה הראשון כלל לא: אין בו שרשור של הנרציה שנעשה באמצעות θ . אני טוען שבטקסט של וולפסטאן במקרים שבהם אין סימן פוזיטיבי של שרשור, זהו סימן-גבול ראשי. את אלה סימנתי בנספח בקו חוצה ישר שמתחתיו ספרות רומיות באותיות גדולות. בתוך הגבולות של כל חלק, שתחום משני הצדדים באי-שרשור (מלבד החלק הראשון והאחרון, שתחומים על-ידי הגבולות האבסולוטיים), יש תתי-חלוקה ותתי-תתי-חלוקה, באופן סיסטמטי¹⁷. למעשה, החלוקה סיסטמטית כל-כך עד שלא קשה לראות בה דבר בעל ערך אסתטי... העובדה שאחידות מסומנת בשרשור בעזרת

¹⁷קיים רק מקרה אחד שלא פועל לפי התיאור הזה; ארחיב עליו בהמשך.

אמצעי פוזיטיבי (בין אם and ובין אם and) (and þonne) והפסקה מסומנת באי-שרשור היא כזו שאפשר להגדיר אותה, במידה רבה של צדק, "איקונית". הדבר דומה ל"איקוניות" שבמבנה הבסיסי של הנרטיב, ברוב המוחלט של המקרים וברוב המוחלט של השפות: רצף של אירועים, כך שאלו שסופר עליהם קודם (בסיטואציה של ה-storytelling) הם אלו שהתרחשו קודם בעולם-הסיפור (מלבד במקרים שבהם יש סימון למעבר בזמן או במרחב בתוך עולם-הסיפור; "זה היה לפני שנה; אבל לפני שנתיים קרה כך וכך").

מעניין לראות את חוסר האחידות שבתתי-חלוקות שנעשות בתוך כל מקטע ראשי, כמו שנראה בהמשך. נראה שיש כאן כמה מערכות. אם הטקסט היה ארוך יותר, והיו דוגמאות נוספות – כלומר, מקטעים נוספים, מופרדים ב- θ – היה אפשר לחפש אם יש מסומן לבחירה במערכת מסוימת בחלוקה של קטע זה וזה, בניגוד לבחירה במערכת אחרת. זה סוג מאוד אבסטרקטי של סימנים.

אציג עכשיו את החלקים השונים, שנסקרו במבט-על קודם. כמו קודם, בסקירה של החלקים השונים בסיפור של אוכטהרה, לא אגיע לרמת-פירוט מירבית, בהסבר טרחני על כל פסיק ופסיק: אני משאיר את זה לקורא לראות את האופן שבו התיאוריה מתארת את העובדות.

I. החלק הראשון יחודי מבחינת המבנה והאורך. הוא קצר מאוד, ובנוי מפועל אמירה (Wulfstan sæde) שלאחריו שלוש פסוקיות- β . הוא נותן תמונה כללית מאוד על המסע.

II. החלק הזה מזכיר את תיאורי-ההפלגה של אוכטהרה, שבהם מוזכר כל הזמן מה נמצא מימין ומשמאל לספינה. הוא דומה גם בשימוש ב- β לתיאור של דברים שנמצאים רחוק יותר בהפלגה ("יש את זה שם (1) אז יש את זה ואת זה").

אפשר לראות איך שכל אחד משלושת-החלקים בקטע הזה (הראשון,

דבר: התבוננות בהתנהגות הלשונית תוך הכרה בכך שמערכות שונות מתקיימות בשפה נראית לי מועילה הרבה יותר. כך אפשר גם לבחון את היחסים שבין המערכות השונות, באופן כזה שהוא לא מוטה להגיד שאחת "הגיעה" מהשניה, ר' בארי [2]. בסוף החלק הזה יש שלילה ש, כמו שראינו קודם, יוצרת הפסק ברצף.

בקטע הזה מופיע þær bið swyðe זה המקום היחיד שבו אין סמך-שרשור (בין אם þonne ובין אם and) אבל ברור שלא מדובר כאן בחלק חדש. אני רואה את זה כמין "פאזזה בדיבור", אומרים X ואז ממשיכים אותו ב- X . לכן סימנתי בסמך-הפיסוק המודרני ";".

(ii) גם בתיאור של "מסיבת-המוות" האסטונית מתקיימת המערכת החד-שכבתית של השרשור, רק ב- and .

(iii) מרגע שמתחיל התיאור של אופן חלוקת הרכוש של האיש המת באסטוניה ועד סיום התיאור, נעשה שימוש ב- þonne . בדומה למה שראינו במעבר בין קטע II ו-III בסיפור של אוכטהרה, גם כאן צורת-השרשור השונה יוצרת גבולות לפניה ואחריה, הדבר דומה למעין zoom-in שעושה המצלמה, אם להשתמש במשל קולנועי: החלקים המפורטים יותר בסיפור מתוארים בעזרת המערכת הכפולה שכוללת גם את þonne (and) וגם את and , והחלקים המפורטים פחות (שבהם המצלמה לוקחת מרחק ומתארת בקווים כלליים בלבד) בנויים עם מערכת חד-שכבתית, ל- zoom-in (ובצד השני של המטבע, ל- zoom-out) יש תפקיד כפול: גם לתת פירוט רב

שמסומן באפס שמסמן גם את הגבול ביחס לקטע הקודם, ושני הנוספים שמסומנים ב- þonne (and)¹⁸ כולל פירוט שלו, הרחבה שלו, בסימון ב- and . זה יפה לראות כאן — וגם בהמשך כשיש "היררכיזאציה" בין þonne (and) הראשי ו- and המשני — את הסדר שבדברים; איך שהנרטיב מסודר במבנה דמוי-עץ (יש את הגזע, שמשותף לכל הסיפור, ויש את הענפים העבים, שמהווים את החלקים המרכזיים בסיפור, ואז יש את הענפים הבינוניים, שגם הם יכולים להתפצל לענפים קטנים שמרחיבים אותם).

III גם החלק הזה, תיאור הנהרות באותה הארץ, בנוי באותו האופן: ענפים גדולים יותר מסומנים ב- þonne (and) (כשהראשון, בגלל סימך-הגבול הראשי, מסומן ב- þ) והתפצלויות מאותם ענפים מסומנות ב- and .

IV החלק הזה, של תיאור החיים והמוות אצל האסטונים, מסומן בחלוקה הראשית כחלק אחד. עם זאת, הוא מתחלק ליחידות קטנות יותר (מסומנות בנספח בקו מסולסל ובמספרים רומיים באותיות קטנות):

(i) החלק הראשון הוא דוגמה לתת-מערכת, תחומה בעזרת סימנים פורמאליים, שבה יש רק רמה אחת של פירוט: רק "and", בלי "and" (þonne) מעליו.

אפשר לתאר את המקרה הזה כניטראליזאציה של ההבחנה, וקבלה של פרדיגמה מצומצמת יותר מכזו שהיתה עשירה יותר. אני לא רואה בזה טעם, גם בגלל ההנחה הלא מבוססת שיש מבנים "בסיסיים" יותר מאחרים בשפה, שבאופן דינאמי או דינאמי-לכאורה נגזרים מהם מבנים אחרים, וגם בגלל שפתירה של תופעה בשם "ניטראליזאציה" לא מועיל

¹⁸אני לא יודע מה ההבדל בין "þonne" ובין "and þonne". יש את האפשרות "להרים ידיים" ולהגיד שההבדל הוא רק "גיוון סגנוני", אבל זו בריחה, והתרשלות בעבודה הבלשנית; אני מעדיף להגיד "לא יודע" כשאני לא יודע.

יותר, וגם להפריד את אותו הפירוט מהסביבה שלפניו ואחריו, בדומה לשימוש הקולנועי. לא ארחיב באופן פרטני על כל תת-חלק בחלק הזה, אבל אפילו קריאה פשוטה תראה איך שהסימון ב-*ponne* (and) תקף ליחידות גדולות יותר, שמפורטות ומורחבות בעזרת and-ים שבאים אחריהן.

(iv) מרגע שעשינו zoom-out, עברנו לחלק חדש, המשך התיאור האנתרופולוגי.

2.2.3 סוגיית-בת של השרשור

כשבחנתי את המערכת של השרשור בסיפורים האלה (בחינה לא שלמה; יש עוד מה להרחיב ולתאר), נתקלתי בכמה מופעים במבנה [...] שה"נושא" שלו (מי שנמצא איתו בהתאם-גוף) מובע באופן עצמאי באמצעות (פרו)נומן, ואז — גם אם אחרי הפסק קצר — פועל נוסף שמתייחס אל אותו ה"נושא", בלי חזרה פרונומינאלית מחוץ לנטיה הפעלית.

כאן כדאי להגיד מילה על מבנה הפועל באנגלית עתיקה, לפחות זה שתקף בטקסטים הלא שיריים היותר מאוחרים, בדומה לשפות הודו-אירופיות אחרות, כחלק מהאינפלקציה הפעלית יש בפועל, בצמידות גבוהה, ציון של ה"נושא" שלו (אם כי כבר באנגלית עתיקה הסינקרטיזם ביטל חלק מהנטיה). זה מזכיר את המבנה השמי שגולדנברג [4] מתאר: לקסמה, גוף והנקסוס ביניהם. עם זאת, ובשונה מהשפות ההודו-אירופיות ה"קלאסית", באופן רגיל באנגלית עתיקה מצויין הגוף לא רק במסגרת האינפלקציה הפעלית, אלא גם כפרונומן עצמאי יותר מבחינה יונקטוראלית ביחס לפועל. בהערת-אגב דיאכרונית: סביר להניח שהמצב הזה — שבו יש הבחנה שמובעת באופן כפול, בשני מקומות — תרם לביטול כמעט מוחלט של סימון הגוף בנטיה הפעלית באנגלית מודרנית (כשבמהלך הזמן הנטיה מצטמצמת עוד ועוד).

הצורה הרגילה היא לא במבנה [...] NOUN_i

• אוכטהרה: *berað þa Cwenas hyra scypu ofer land on ða meras & þanon hergiað on ða Norðmen*

• וולפסטאן: *þonne cymed Ilfing eastan in Estmere of ðæm mere, ðe Truso standeðin .staðe; and cumað ut samod in Estmere*

• וולפסטאן: *[...] þæt hi beoð unforbærned and lichað bufan eorðan on hyra husum*

יש כאן מספר מצומצם מדי של דוגמאות מכדי שיהיה אפשר להגיד אמירה אחראית, אבל בשלב הזה, כ-*working note*, אני מרשה לעצמי לנסות ולהציג השערה לכיוון שאולי צריך לכוון. בכל המקרים האלה, מבחינת קשרי היונקטורה, הפעלים ה"שניים" (אלו שלא קרובים לפרו)נומן, שתמיד קיים בהתחלה של יחידה, נשענים אל מה שמופיע קודם. לא בלתי סביר להניח שמה שמסומן כאן דומה ל-*a+inf.* הוולשי, *hyper-event*, כלומר: אירוע מורכב, שבנוי מכמה תת-אירועים שמסומנים באופן כזה שהם מהווים אירוע אחד מבחינה נרטיבית. הניגוד הוא, כמובן, לחזרה מפורשת על הפרונומן. למעשה, יש כאן גם דמיון צורני, ברמה מסויימת, ל-*a+inf.* הוולשי: גם שם, כמו כאן, יש ירידה ברמת הסימון של הנושא (שם שימוש באינפניטיב במקום בפועל נוטה שיש בו סימון-נושא, וכאן בסימון ∅ במקום הפרונומן).

זו רק השערה ראשונית, אבל עדיין ראיתי טעם להביא אותה כאן. הנושא הזה צריך עבודה נוספת.

סביבה שצריך אולי לתאר בנפרד היא משפטים רלטיביים, כמו *ðonne sceolon beon gesamnode ealle ða menn ðe swyfytoste hors habbað on þæm lande (*hi habbað*

3. סיכום

הוא העובדה שהוא משפר ומעדן את ההבנה של הטקסט. אני מקווה שהצלחתי באמת להגיע בתיאור שלי לשיפור כזה.

ברמה האישית אומר שהכתיבה והנסיון לחקור את המערכת רק גרמו לי לאהוב יותר את התחום הזה של בלשנות-הטקסט, שטומן בחובו מערכות מרתקות ומורכבות.

ניסיתי להדגים כמה עקרונות בלשניים על-פי מקרה-דוגמה של ארגון הנרטיב באנגלית עתיקה, תוך כדי שאני מפרט את התהליך של זיקוק הערך של האלמנטים הלשוניים.

כתבתי ב-§1.3 שהמבחן להיות תיאור בלשני טוב

הקורפורה, מסומנים ומתורגמים

סימונים בגוף-הטקסט

על-מנת להקל את ההתמצאות בטקסט, ביחס לדברים שכתבתי, יצרתי צורת-אנוטאציה פשוטה:

• סימוני-שרשור:

- אותיות עבות — סמן שרשור (ראשי), במידה ולא מדובר בשרשור ב- \emptyset בסיפור של אוכטהרה.
- אותיות נטיות — סמן שרשור משני (מסומן רק בטקסט של וולפסטאן).

• תenses

- \square — צורת "עבר" מסורתית.
- \square — צורת "לא-עבר" מסורתית.

• \square : ה"נושא" של הפועל, החלק נמצא בהתאם איתו. תחת אותה המטריה הכנסתי גם את האקזיסטנטיים: מבחינה בלשנית הם שונים, אבל לאור זה שהסימון המסויים הזה, \square , נועד רק להקל על הקריאה ולא לומר אמירה בלשנית (מבעיקרום הם נושא מרתק, אבל לא מענייננו באופן ישיר כאן), אני מרשה לעצמי לא לעשות את ההפרדה.

• גבולות בטקסט (מגובים, כאמור קודם, בסימונים פורמאליים):

- קו חוצה ישר — סימן-גבול ראשי. ממוספר בספרות רומיות באותיות קטנות.

- קו מסולסל (~~~~) — סימן-גבול משני (בסיפור של וולפסטאן). ממוספר בספרות רומיות באותיות קטנות.

• \square * — סימון של פועל אמירה בסיפור של אוכטהרה.

• \emptyset — אפס שרשור בסיפור של וולפסטאן כסמן-גבול ראשי.

הערות

• השתדלתי לשמור על התחביר והצורה של הטקסט המקורי בתרגום, כדי להקל על הקריאה שלו לאור התרגום. עם זאת, במקומות שהקריאות נפגמה מאוד, הרשתי לעצמי לקחת את החירות של כתיבה באופן אידיומטי בעברית.

התרגום לא מנסה להיות תרגום טוב לעברית מבחינת הקריאות בעברית, אלא להקל עד כמה שאפשר (בהקרה של הזרימה של הטקסט בקריאה שוטפת) בהבנה של התחביר של הטקסט המקורי.

• בכמה מקרים תרגמתי את היידוע שבמקור בצירוף אלמנט דאיקטי "זה, אלו", במקומות שזה נראה לי משרת את היות הטקסט מובן.

• בשמות של מקומות שהצורה המודרנית של השם ידועה היטב בעברית, השתמשתי בצורה המודרנית; אחרת — בצורה באנגלית עתיקה (ולא באנגלית מודרנית).

• "פועל-ההוויה" באנגלית עתיקה, כמו בשפות הודו-אירופיות אחרות, הוא סופלטיבי. צורת-ה"עבר" (מסומנת באנוטציה ב-WAES) משמשת ממש כמו כל צו"ע; ב-"לא-עבר", לעומת זאת, נראה שיש תחרות בין שתי קבוצות: זו שבנויה על העיצור התחילי b- (מסומנת ב-BID, צורת הדלוקוטיב-יחיד) eom, eart, is, sind... וגם BIE משמשים (מסומנת ב-IS). גם IS וגם BIE משמשים במובהק כצו"לעות, וכנראה שההבחנה ביניהם נמצאת על מישור אחר. למרות שניסיתי לרדת לעומקה של ההבחנה, לא הצלחתי. אני "בחברה טובה": על-פי מיטשל [5, II.G.4.a] זו באמת שאלה שאין לה תשובה מספיק טובה עדיין.

• סימני-הפיסוק המודרניים הם שיירים מהמדורה של סוויט [8]. כמובן שבטקסט המקורי הם לא נמצאים, לפחות לא בריבוי

לקטעים-קטעים שממוספרים בספרות הודו-ערביות די שרירותית, ונועדה בעיקר כדי להקל על הקריאה; בטקסט של וולפסטאן, לעומת זאת, יש לה משמעות: כל חלק כזה מסמן יחידה בגודל בינוני בניתוח שלי.

הזה של הסימנים. מה שכן נמצא, אם להסיק מהעמוד לדוגמה שבדף האחרון, הוא סימן נקודה באמצע השורה (.), שמקביל, פחות או יותר, לנקודה המודרנית (.)

• בטקסט של אוכטהרה החלוקה

The Voyage of Ohthere

1. I

Ohthere *sæde his hlaforde, Ælfrede cyninge, þæt he ealra Norðmonna norþmest bude.

אוכטהרה אמר לאדונו, אלפרד המלך, שהוא גר צפונית לכל הנורווגים.¹⁹

2. **He** *cwæþ þæt he bude on þæm lande norþweardum wiþ þa Westsæ.

הוא אמר שהוא גר בארץ הצפונית לים המערבי ומערבי ביחס לנורווגיה.

3. **He** *sæde þeah þæt þæt land sie²⁰ swiþe lang norþ þonan;

הוא אמר, עם זאת, שהארץ הזו מאוד ארוכה לצפון משם וכלומר: ממשיכה עוד לכיוון צפון;

Ac hit is eal weste, buton on feawum stowum styccemælum wiciaþ Finnas, on huntōpe on wintra, and on sumera on fisc(n)aþe be þære sæ.

אבל היא כולה שממה, מלבד במקומות ספורים פה ושם (אותם) מיישבים פינים²¹, בציד בחורף ובדייג בקיץ.

4. **He** *sæde þæt he æt sumum cirre wolde fandian hu longe þæt land norþryhte læge, opþe hwæþer ænig mon be norþan þæm westenne bude.

הוא אמר שהוא פעם אחת רצה למצוא לאיזה אורך הארץ הזו משתרכת וכלומר: ממשיכה; מילולית: "lay" צפונה.

5. II

Þa for he norþryhte be þæm lande. Let him ealne weg þæt weste land on þæt steorbord, ond þa widsæ on þæt bæcbord þrie dagas.

(1) אז הוא הפליג צפונה לאורך הארץ, כשהוא שמר לו כל הדרך את ארץ-השממה מימינו, ואת הים הפתוח משמאלו, שלושה ימים.

6. **Þa** wæs he swa feor norþ swa þa hwælhuntan firrest farað.

(1) אז הוא היה רחוק בצפון כמו (המרחק) שצידדיה-לווייתנים הגיעו הכי רחוק.

¹⁹מילולית כאן ובהמשך: "אנשי-הצפון".

²⁰צורות טוביונקטיב בדיווח של דיבור זה דבר רגיל באנגלית עתיקה.

²¹למעשה, מבחינה אתנונימית, כנראה שמדובר באבותיהם של אלו שקרויים היום Sámi. כך גם בהמשך ובהתייחסות לטר-פינים כ־Ter Sámi של היום.

7. *Ɔa for he Ɔa giet norƆryhte swa feor swa he meahhte on Ɔaem oƆrum Ɔrim dagum gesiglan.*

(ו)אז הוא הפליג עוד, ישר צפונה, רחוק כמו שהוא יכל להפליג בשלושה ימים.

8. *Ɔa beag Ɔaet land Ɔaer eastryhte, oƆƆe seo sae in on Ɔaet lond, he nysse hwaeƆer, buton he wisse Ɔaet he Ɔaer bad westan windes ond hwon norƆan,*

(ו)אז התעקלה הארץ שם מזרחה, או שהים נכנסו לתוך הארץ — הוא לא ידע מה²² — אבל הוא ידע שהוא חיכה שם לרוח (שבאה) מהמערב וקצת מהצפון.

ond siglde Ɔa east be lande swa swa he meahhte on feower dagum gesiglan.

והפליג אז מזרחה לאורך הארץ כמה שהוא יכל להפליג בארבעה ימים.

9. *Ɔa sceolde he Ɔaer bidan ryhtnorƆanwindes, for Ɔaem Ɔaet land beag Ɔaer suƆryhte, oƆƆe seo sae in on Ɔaet land, he nysse hwaeƆer.*

(ו)אז הוא היה צריך לחכות שם לרוחות מהצפון, כי הארץ התעקלה שם ישר דרומה, או שהים (נכנסו) לתוך הארץ — הוא לא ידע מה.

10. *Ɔa siglde he Ɔonan suƆryhte be lande swa swa he mehte on fif dagum gesiglan.*

(ו)אז הוא הפליג משם ישר דרומה לאורך הארץ כמה שהוא יכל להפליג בחמישה ימים.

11. *Ɔa laeg Ɔaer an micel ea up in on Ɔaet land.*

(ו)אז שכן שם נהר גדול במעלה הארץ.

12. *Ɔa cirƆon hie up in on Ɔa ea, for Ɔaem hie ne dorston forƆ bi Ɔaere ea siglan for unfriƆe; for Ɔaem Ɔaet land waes eall gebun on oƆre healfe Ɔaere eas.*

(ו)אז הם פנו למעלה הנהר, כי הם לא העזו להפליג בנהר עוד בגלל עויינות ושל בנייהמקום, אני מניח; כי הארץ הזו היתה מיושבת בצד השני של הנהר.

13.

III

Ne mette he aer nan gebun land, siƆƆan he from his agnum ham for; ac him waes ealne weg weste land on Ɔaet steorbord, butan fiscerum and fugelerum ond huntum, ond Ɔaet waeron eall Finnas; ond him waes a widsaer on Ɔaet baecbord.

הוא לא פגש קודם אף ארץ מיושבת, מאז שהוא נסע מביתו שלו; והיתה לו כל הדרך ארץ-שממה מימין — חוץ מדייגים וציידים-ציפורים וציידים, ואלו כולם היו פינים — והיה לו הים הפתוח משמאל.

14. *Ɔa Beormas haefdon swiƆe wel gebun hira land: ac hie ne dorston Ɔaeron cuman.*

הביאורמים התיישבו מאוד טוב בארצם: אבל הם לא העזו לבוא לשם.

15. *Ac Ɔara Terfinna land waes eal weste, buton Ɔaer huntan gewicodon, oƆƆe fisceras, oƆƆe fugeleras.*

אבל מאלו ארצם של הטר-פינים היתה כולה שממה, מלבד (במקומות) שם חנו ציידים או דייגים או ציידים-ציפורים.

²²איזה מהפירושים "נכון": שהארץ התעקלה או שהים נכנס לתוכה.

16. Fela spella him sædon þa Beormas ægþer ge of hiera agnum lande ge of þæm landum þe ymb hie utan wæron, ac he nyste hwæt þæs soþes wæs, for þæm he hit self ne geseah. Þa Finnas, him þuhte, & þa Beormas spræcon neah an geþeode.

סיפורים רבים סיפרו לו הביאורמים גם על ארצם שלהם וגם על הארצות שסביבם, אבל הוא לא ידע מה מזה היה אמת, כי הוא עצמו לא ראה (אותן). הפינים — הוא חשב — והביאורמים דיברו כמעט את אותה השפה (מילולית: שפה אחת).

17. Swiþpost he for ðider, toeacan þæs landes sceawunge, for þæm horshwælum, for ðæm hie habbað swiþe æþele ban on hiora toþum.

באופן מיוחד הוא נסע לשם, מלבד בשביל לראות את הארצות האלה (מילולית: לראיית-הארצות), בשביל סוסייהים²³, כי יש להם עצם (=ניבו) נעלה בשיניים שלהם.

18. Þa teð hie brohton sume þæm cyninge, & hiora hyd bið swiðe god to sciprapum.

הם הביאו חלק מהשיניים האלה למלך, והעור שלהם טוב מאוד בשביל חבלים לסירות.

19. Se hwæl bið micle læssa þonne oðre hwalas: ne bið he lengra ðonne syfan elna lang — ac on his agnum lande is se betsta hwælhuntað: þa beoð eahta and feower-tiges elna lange, & þa mæstan fiftiges elna lange

סוסייהים (מילולית: הלויתן, hwæl בצירוף horshwæl "סוסיים") קטן בהרבה

מהלויתנים האחרים (אלו שקוראים להם "לויתן"): הוא לא ארוך יותר מאורך שבע אמות; אבל בארצו שלו יש את צייד-הלויתנים הטוב ביותר: אלו באורך ארבעים ושמונה אמות, והגדולים ביותר חמישים אמה.

20. þara he *sæde þæt he syxa sum ofsloge syxtig on twam dagum.

על אלה הוא אמר שהוא, כאחד משישה (הוא ועוד חמישה אנשים), הרג שישים בשני ימים.

21. He wæs swyðe spedig man on þæm æhtum þe heora speda on beoð, þæt is on wil-drum.

הוא היה איש מאוד עשיר ברכוש שעושרם היה בו, שזה בחיות-הבר.

22. He hæfde þa gyt, ða he þone cyningc sohte, tamra deora unbebohtra syx hund. Þa deor hi hatað hranas; þara wæron syx stælhhranas. Ða beoð swyðe dyre mid Finnum, for ðæm hy foð þa wildan hranas mid.

היה לו עדיין, כשהוא ראה את המלך, שש-מאות חיות בר מאולפות לא מכורות. את החיות האלה הם מכנים "הראנאס"²⁴, מהם היו שישה איילי-פתיון. הם מאוד יקרים לפינים, כי הם תופסים את האיילים הפראיים בעזרתם.

²³שם מדעי בעברית: ניבתן. שם מדעי: Odobenus rosmarus. באנגלית הם נקראים Walrus. צריך להבדיל כמובן מסוטונייהים (Hippocampus, seahorse), שהם סוג של דג שהראש שלו דומה לראש של סוס.
²⁴ביחיד, hrán. באנגלית מודרנית: reindeer. בתרגום אקרא להם "איילים".

23. He wæs mid þæm fyrstum mannum on þæm lande; næfde he þeah ma ðonne twentig hryðera & twentig sceapa & twentig swyna, & þæt lytle þæt he erede he erede mid horsan.

הוא היה מבין האנשים החשובים באותה הארץ; לא היו לו, עם זאת, יותר מעשרים ראשי-צאן ועשרים כבשים ועשרים חזירים ואת המעט שחרש, חרש בעזרת סוסים.

24. Ac hyra ar is mæst on þæm gafole þe ða Finnas him gylðað.

אך הרכוש שלהם ברובו במס שהפינים משלמים להם.

25. Pæt gafol bið on deora fellum & on fugela feðerum & hwales bane & on þæm sciprapum þe beoð of hwæles hyde geworht & of seoles.

המס הזה הוא בעורות של חיות-בר ובנוצות של ציפורים ובעצמות של לוויתנים²⁵ ובחבלים לסירות שעשויים עורות של סוסיים וכלביים.

26. Æghwilt gylt be hys gebyrdum. Se byrdesta sceall gyldan fiftyne mearðes fell & fif hranes & an beran fel & tyn ambra feðra & berenne kyrtel oððe yterenne & twegen sciprapas; ægþer sy syxtig elna lang; oþer sy of hwæles hyde geworht, oþer of sioles.

כל אחד משלם לפי מעמדו²⁶. מי שהוא בן המעמד הגבוה צריך לשלם חמש-עשרה

עורות של דלקים וחמישה (עורות) של איילים ועור של דוב אחד ועשר אמברות²⁷ של נוצות ומעיל מעור של דוב או מעור של כלביים ועשרים חבלים לסירות; כל אחד שיהיה באורך שישים אמה: או שיהיה עשוי מעור של של לוויתן או מנעורו של כלביים.

27. He *sæde ðæt Norðmanna land wære swyþe lang & swyðe smæl.

הוא אמר שארצם של הנורווגים היתה מאוד ארוכה ומאוד צרה.

28. Eal þæt his man aþer oððe ettan oððe erian mæg, þæt lið wið ða sæ; & þæt is þeah on sumum stowum swyðe cludig, & licgað wilde moras wið eastan & wið uppon, emnlange þæm bynum lande.

כל (מה (המקומות)) שאדם שלה [=של, מ-ארץ הצפון] יכול לרעות או לחרוש — זה (המקומות האלו) שוכן לאורך הים; וזה, עם זאת, מאוד סלעי בכמה מקומות ואיזורים הרריים פראיים שוכנים ממזרח ובמעלה²⁸, לאורך הארץ המיושבת.

29. On þæm morum eardiað Finnas; & þæt byne land is easteward bradost & symle swa norðor swa smælre.

באיזורים הרריים שוכנים פינים; והארץ המיושבת הכי רחבה בכיוון מזרח ותמיד צרה ככל שמצפינים²⁹.

²⁵יכול להיות שהכוונה כאן היא לניבים של סוסייהים; הרי יש כפילות לוויתן/סוסיים רעצם/ניב.

²⁶כמובן שיהיה יותר מדויק לתרגם בצאצא של המילה לאנגלית מודרנית, birth.

²⁷על-פי בודוורת וטולר [3] מדובר במידה לדברים יבשים, ששווה ל-4 bushels (שמונה גאלונים). הגלוסר שב-reader של סוויט [8] משווה ל-Lat. amphora שלפי המילון הלטיני של קאסל [7] היא (בהקשר הזה) מידה של נזולים ששווה לכשתי אורנות (urnae) או כ- $6\frac{7}{8}$ גאלונים.

²⁸אני מניח שהכוונה היא שעולים מהחוף אל האיזורים ההרריים.

²⁹באנגלית עתיקה זה ביטוי שימני; בעברית זה הכי זורם לתרגם במבנה פעלי

30. Eastewerd hit mæg bion syxtig mila brad
 opþe hwene brædre; & middewearð þrit-
 ig oððe bradre; & norðewearð, he cwæð,
 þær hit smalost wære, þæt hit mihte beon
 þreora mila brad to þæm more, & se mor
 syðþan, on sumum stowum swa brad swa
 man mæg on twam wucum oferferan, &
 on sumum stowum swa brad swa man
 mæg on syx dagum oferferan.

בכיוון מזרח היא יכולה להיות [אולי]
 ברוחב שישים מילין או מעט יותר; ולכיוון
 המרכז שלושים או מעט יותר; ולכיוון צפון,
 אמר, שם היא הצרה ביותר, שהיא יכולה
 להיות [אולי] ברוחב שלושה מילין באיזור
 ההררי, והאיזור ההררי בהמשך בכמה
 מקומות רחב כמו שאדם יכול ללכת במשך
 שבועיים ובכמה מקומות רחב כמו שאדם
 יכול ללכת במשך שישה ימים.

31. Ponne is toemnes þæm lande suðewear-
 dum, on oðre healfe þæs mores, Sweoland,
 op þæt land norðewearð; & toemnes þæm
 lande norðewearðum Cwena land.

ואז, לאורך הארץ הזו דרומה בצד השני של
 האיזור ההררי, יש את שוודיה, עד לצפון
 הארץ; ולאורך הארץ צפונה ארץ-הקוונים.

32. Þa Cwenas hergiað hwilum on ða Norð-
 men ofer ðone mor, hwilum þa Norðmen
 on hy.

הקוונים פושטים לפעמים על הנורווגים
 מעבר לאיזור ההררי; לפעמים הנורווגים
 עליהם.

33. & þær sint swiðe micle meras fersce geond
 þa moras, & berað þa Cwenas hyra scypu
 ofer land on ða meras & þanon hergiað on
 ða Norðmen; hy habbað swyðe lytle scypa

& swyðe leohte.

יש (שם) אגמים טהורים ברחבי האיזורים
 ההרריים, והקוונים נושאים את הסירות
 שלהם מעל האדמה אל האגמים ומשם
 פושטים על הנורווגים; יש להם סירות
 מאוד קטנות ומאוד קלות.

34. VI
 Ohthere *sæde þæt sio scir hatte Hal-
 goland þe he on bude.

אוכטהרה אמר שהוא גר בו נקרא
 האלגולאנד.

35. He cwæð þæt nan man ne bude be norðan
 him. Þonne is an port on suðewearðum
 þæm lande, þone man hæst Sciringesheal.

הוא אמר שאף אחד לא (היה) גר צפונית
 לו. (ואז יש נמל בכיוון דרום לארץ, שלו
 קוראים סקירינגסהאל).

36. Þyder he cwæð þæt man ne mihte
 geseglian on anum monðe, gyf man on ni-
 ht wicode, & ælce dæge hæfde ambyrne
 wind; & ealle ða hwile he sceal seglian be
 lande.

לשם הוא אמר שאדם לא יכול להפליג
 בחודש אחד אם הוא לא חנה, וכל יום
 היתה לו רוח מתאימה וכלומר, לכיוון
 שהוא רצה להגיע אליו; וכל הזמן הוא
 צריך להפליג קרוב לאדמה.

37. & on þæt steorbord him bið ærest Iraland,
 & þonne ða igland þe synd betux Iralande
 & þissum lande.

ומימין לו יש את אירלנד קודם, (ואז האיים
 שישנם בין אירלנד והארץ ההיא).

הוא עומד בין הווינדים והסאקסונים
והאנגלים ושייך לדנים.

38. Pone [Ponne] ^{"/-IS} is þis land oð he cymð
to Sciringesheale, & ealne weg on þæt
bæcbord Norðweg.

(ו) אז יש את הארץ הזו שעד אליה הוא בא
אל סקירינגסהיאל, וכל הדרך משמאל ניש
את נורווגיה.

42. ða he þiderweard seglode fram
Sciringesheale.

(ו) אז הוא הפליג לשם מסקירינגסהיאל.

39. Wið suðan þone Sciringesheal fylð swyðe
mycel sæ up in on ðæt lond; seo is bradre
þonne ænig man ofer seon mæge.

לדרום הסקירינגסהיאל נופל³⁰ ים מאוד
גדול אל תוך הארץ; הוא רחב יותר
משמישהו יכול לראות מעברו ואת האדמה
שמעברו.

43. þa ^{"/-WÆS} wæs him on þæt bæcbord Denemearc,
& on þæt steorbord widsæ þry dagas.

(ו) אז היתה לו משמאל דנמרק, ומימין הים
הפתוח, שלושה ימים.

40. Seo sæ lið mænig hund mila up in on þæt
land.

הים הזה שוכן הרבה מאות מילין לתוך
הארץ.

44. & þa, twegen dagas ær he to Hæþum
come, him wæs on þæt steorbord Gotland,
& Sillende, & iglanda fela. On þæm lan-
dum eardodon Engle, ær hi hider on land
coman.

ואז, שני ימים לפני שהוא בא להדום, היו לו
מימין גוטלאנד וזילאנד ואיים רבים. בארץ
הזו ישבו האנגלים לפני שהם באו לכאן אל
הארץ

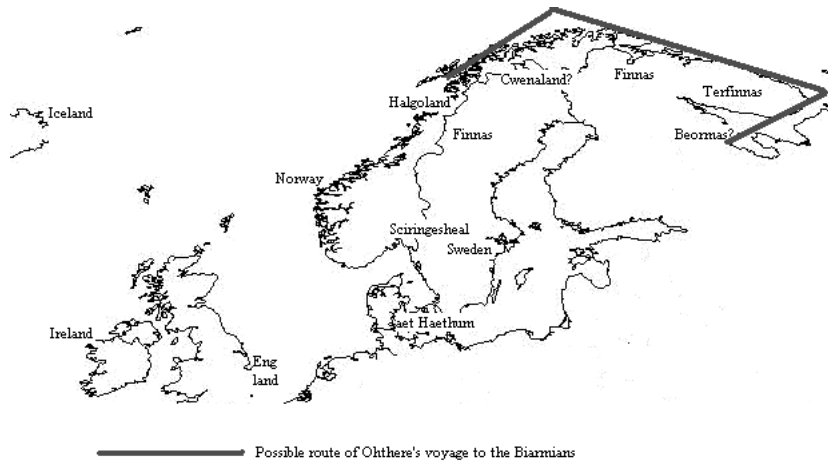
41. VII
& of Sciringesheale he *cwæð þæt he
seglode on fif dagan to þæm porte þe mon
hæt æt Hæþum; se stent betuh Winedum,
& Seaxum, & Angle, & hyrð in on Dene.

ומסקירינגסהיאל הוא אמר שהוא הפליג
חמישה ימים לנמל שקוראים לו (אט) הדום;

45. & hym wæs ða ^{"/-WÆS} twegen dagas on ðæt
bæcbord þa igland þe in Denemearce
hyrað.

ויומיים היו לו משמאל האיים ששייכים
לדנמרק.

³⁰ במשמעות של "נכנס" אל הארץ, בצורה של מפרץ (ר' המפה בהמשך).

מתוך האתר של הקורס English 401 באוניברסיטת Calgary

The Voyage of Wulfstan

1. **I**
 ø Wulfstan sæde
 þæt he gefore of Hæðum,
 þæt he wære on Truso on syfan dagum and
 nihtum,
 þæt þæt scip wæs ealne weg yrnende un-
 der segle.

וולפסטאן אמר
 שהוא נסע (הפליג) מהדום,
 שהוא היה בטרוסו שבעה ימים ולילות,
 (ו) שהספינה (שלו) היתה כל הדרך נעה
 בהפלגה.

2. **II**
 ø Weonodland him wæs on steorbord,
 and on bæcbord him wæs Langaland, and
 Læland, and Falster, and Sconeg;
 and þas land eall hyrað to Denemearcan.
 וויאונודלאנד היתה לו מימין, ומשמאל היו
 לו לאנגאלאנד וללאנד ופאלסטר ושונגי,
 והארצות האלה כולן שייכות לדנמארק.

3. **And þonne** Burgenda land wæs us on
 bæcbord,
 and þa habbað him sylfe [sylf] cyning.
 ואז היתה לנו ארץ הבוריינדים משמאל,
 ויש להם מלך לעצמם.

4. **Þonne** æfter Burgenda lande wæron us
 þas land þa synd hatene ærest Blecinga eg,
 and Meore, and Eowland, and Gotland on
 bæcbord;
 and þas land hyrað to Sweom [Sweon].
 and Weonodland wæs us ealne weg on ste-
 orbord oð Wislemudan.

(ו) אז אחרי ארץ הבורוגנדים היו לנו
 הארצות שקרויות בהתחלה בלציינגה-איי
 ומיאורה ואיאולאנד וגוטלאנד משמאל;
 והארצות האלה שייכות לשוודיה.
 ו-וויאונודלאנד היתה לנו כל הדרך מימין
 עד לוויסלמודה.

5. **III**
 ø Seo Wisle is swyðe mycel ea, and hio

tolið Witland and Weonodland;
 and þæt Witland belimpeð to Estumand
 and seo Wisle lið ut of Weonodlande, and
 lið in Estmere
 and se Estmere ^{//-IS} is huru fiftene mila brad.

והויסלה הוא נהר מאוד גדול מפריד
 (מחלק) את וויטלאנד ואת ויאונודלאנד;
 ו-וויטלאנד הזו שייכת לאסטונים
 והויסלה יוצא (מילולית: שוכן/נח החוצה)
 מוויאונודלאנד, ונכנס (מילולית: שוכן/נח
 ב-/ל-) אל אסטמרה
 ואסטמרה הזו³¹ רחבה לפחות 50 מילין.

6. **Ponne** cymeð Ilfing eastan in Estmere of
 ðæm mere, ðe Truso standeð in staðe; and
 cumað ut samod in Estmere, Ilfing eastan
 of Estlande [Eastlande], and Wisle suðan
 of Winodlande.

(ו) אז בא אילבינג (שם נהר) ממזרח
 לאסטמרה מהאגם שטרוסו עומדת על
 הגדה (של); ויוצא באותו הזמן אל
 אסטמרה: אילבינג ממזרח מאסטוניה
 ו-וויסלה מדרום מווי(א)נדלאנד.

7. **And þonne** benimð Wisle Ilfing hire na-
 man, and ligeð of þæm mere west and
 norð on sæ; for ðy hit man hæst Wisle-
 muða.

ואז לוקח וויסלה מאילבינג את השם³²
 ויוצא מהאגם למזרח ולצפון אל הים; ולכן
 קוראים לו וויסלמודה³³.

³¹ זו לאגונה בפולין של היום, שנקראת Eng. Vistula Lagoon, Pol. Zalew Wiślany, Ger. Frisches Haff
³² כלומר: הוא ממשיך אותו ונקרא (מנקודה מסוימת) בשם אחר; כמו שקורה לפעמים בשמות של רחובות
³³ Wisle-muða "פתח (מילולית: פה) הוויסלה".

³⁴ למרות שבבירור יש בטקסט הזה, כמו גם בזה של אוכטהרה, כבר גרמטיקאליזציה די מלאה של þær (there) באנגלית
 מודרנית) במבעיקים, קיימת גם הצורה בלי ה-þær (כמו ב- on ælcere byrig biðcyninge מיד בהמשך). כאן נראה של-þær יש
 ערך של אדוורב של מקום, ולא של חלק קפוא, עם ניגוד אחר, בתבנית של קיום.

³⁵ מידבש, ModEng. mead; משקה הודו-אירופי...
³⁶ הערת-אגב: אולי אפשר לראות כאן — ne biððær nænig — את ההתחלה של השלילה העוטפת, שתתפתח באופן ברור
 יותר באנגלית תיכונה ותדעך באנגלית מודרנית (ב- grosso modo מאוד). כך גם "ne mette he ær nan gebun land" בסיפור של
 אוכטהרה. מעגליספרסן.

8. IV

(i)

ø Þæt Estland [Eastland] is swyðe mycel,
 and þær bið swyðe manig burh, and on æl-
 cere byrig bið cýningc.

אסטוניה מאוד גדולה, יש שם³⁴ הרבה
 מאוד ערים, ועל כל עיר יש מלך.

And þær bið swyðe mycel hunig, and fis-
 cað and se cýning and þa ricostan men
 drincað myran meolc, and þa unspedigán
 and þa þeowan drincað medo; þær bið
 swyðe mycel gewinn betweenan him.

ויש (שם) הרבה מאוד דבש, ודגים, והמלך
 והעשירים שותים חלב-סוטה, והעניים
 והעבדים שותים תמד³⁵; יש מאבק מאוד
 גדול ביניהם.

And ne bið ðær nænig ealo gebrowen mid
 Estum, ac þær bið medo genoh.

ואין שם בכלל³⁶ שיכר (ModEng. ale)
 מבושל אצל האסטונים, אבל יש מספיק
 תמד.

9. (ii)

And þær is mid Estum ðeaw, þonne þær

^{"/-BID} bið man dead, þæt he lið inne unforbærned mid his magum and freondum monað, ge hwilum twegen.

ויש מנהג אצל האסטונים, אם יש איש מת, שהוא שוכב בפנים, לא שרוף, עם הבנים שלו והחברים שלו מחודש, ולפעמים שניים.

10. and þa kyningas, and þa oðre heahðungene men, swa micle lencg swa hi maran speda habbað, hwilum healf gear, þæt hi beoð unforbærned and lichað bufan eorðan on hyra husum.

והמלכים ובני המעמד העליון האחרים, ככל שיש להם יותר רכוש כך הזמן יותר ארוך³⁷ — לפעמים חצי שנה — שהם לא שרופים ושוכבים על האדמה בביתם.

11. And ealle þa hwile þe þæt lic bið inne, þær sceal beon gedrync and plega, oð ðone ðæg þe hi hine forbærnað

וכל הזמן שהגופה נמצאת בפנים, צריכים להיות שם שתיה ומשחק, עד היום שהם שורפים אותו.

12. (iii) Þonne þy ylcan dæg(e) [þe] hi hine to þæm ade beran wyllað

(ו) אז באותו היום (ש)³⁸ הם יסחבו³⁹ אותו למוקד.

13. þonne todælað hi his feoh, þæt to lafe bið æfter þæm gedrynce and þæm plegan, on fif oððe syx, hwylum on ma, swa swa þæs feos andefn bið.

(ו) אז הם מחלקים את הרכוש שלו, שנשאר אחרי השתיה והמשחק, לחמישה או שישה (חלקים), לפעמים ליותר, כמו שהיחס (הפרופורציה) של הרכוש הוא⁴⁰.

14. Alecgað hit ðonne forhweæga on anre mile þone mæstan dæl fram þæm tune, þonne oðerne, ðonne þæne þridan, oþ þe hyt eall aled bið on þære anre mile; and sceall beon se læsta dæl nyhst þæm tune ðe se deada man on lið.

(ו) אז מניחים אותו, את החלק הגדול ביותר מיל אחד מהעיר, ואז את השני (קרוב יותר לעיר) ואת השלישי, עד שכולו (כל הרכוש) מונח על המיל האחד; והחלק הקטן ביותר צריך להיות הקרוב ביותר לעיר שהמת מונח בה.

15. Ðonne sceolon beon gesamnode ealle ða menn ðe swyfytoste hors habbað on þæm lande, forhweæga on fif milum oððe on syx milum fram þæm feo.

(ו) אז צריכים להיות אסופים כל האנשים שיש להם את הסוסים הכי מהירים בארץ ההיא, בערך (במרחק) חמישה מילין או שישה מילין מהרכוש⁴¹.

16. Þonne ærnað hy ealle toward þæm feo. (ו) אז הם כולם דוהרים אל הרכוש.

³⁷ יותר דומה ל-"כמה יש להם יותר כסף, ככה האורך (של הזמן שלהם) יותר גדול".
³⁸ אם אני מבין נכון את צורת הסימון של סוויט, ה-*þe* (מקביל בערך, כאן ל-"ש" העברי או ל-*that* באנגלית מודרנית) כאן הוא השלמה שלו. אני לא חושב שהשלמה הזו, גם אם נניח שיש איזושהי לגיטימציה לשנות את הטקסט, יש לה בסיס מוצק אם באמת לא קיים שם *þe* במקור.

³⁹ הזרע של צורת העתיד המאוחרת המסודרת ב-*will*, כאן במבנה *willan + INF*, כשה-*willan* בצורת "הווה".

⁴⁰ רכוש גדול מחלקים להרבה חלקים.
⁴¹ מהחלק הגדול ביותר, הרחוק ביותר מהעיר

17. **ðonne** cymeð se man se þæt swiftoste hors
 hafað to þæm ærstan dæle and to þæm
 mæstan, and swa ælc æfter oðrum, oþ hit
 bið eall genumen;
 and se nimð þone læstan dæl se nyhst þæm
 tune þæt feoh geærneð.

ואז מגיע האיש שיש לו את הסוס המהיר
 ביותר לחלק הראשון והגדול, וכך אחד
 אחרי השני, עד שהוא (הרכוש) כולו תפוס;
 וזה (ש) לוקח את החלק הקטן ביותר (הוא)
 זה (ש) מגיע לרכוש הקרוב ביותר לעיר.

18. **And þonne** rideð ælc hys weges mid ðan
 feo,
 and hyt motan habban eall;
 and for ðy þær beoð þa swiftran hors unge-
 foge [h written above second g] dyre.

ואז כל-אחד רוכב בדרכו עם הרכוש,
 ונכולם יכולים שיהיה להם את הכל וכל
 אחד לפי מה שאסף;
 ולכן הסוסים המהירים יקרים מאוד.

19. **And þonne** hys gestreon beoð þus eall as-
 pended;
 ואז (כש) כל האוצר (רכוש) שלו מפוזר.

20. **þonne** byrð man hine ut, and forbærneð
 mid his wæpnum and hrægle;
 and swiðost ealle hys speda hy forspendað
 mid þan langan legere þæs deadan
 mannes inne,
 and þæs þe hy be þæm wegum alecgað, þe
 ða fremdan to ærnað, and nimað.

(ו) אז מישוה נושא אותו החוצה ושורף
 (אותו) עם כלי הנשק שלו ובגדיו;
 ואת כל הרכוש שלו, ברובו, הם מבזבזים

לאורך (הזמן) של שכיבת האיש המת
 בפנים ובזמן שהאיש המת שוכב בפנים,
 ואת מה שהם מניחים בדרך, הזרים רוכבים
 (אליו) ולוקחים (אותו).

21. (iv)
 And þæt is mid Estum þeaw þæt þær sceal
 ælces geðeodes man beon forbærned;
 and gyf þar man an ban findeð unfor-
 bærned, hi hit sceolan miclum gebetan.

וזה אצל האסטונים מנהג שכל אדם מת
 צריך להיות שרוף;
 ואם מישהו מוצא עצם אחת לא שרופה,
 הם צריכים לכפר (על זה) מאוד.

22. And þær is mid Estum [Eastum] an mægð
 þæt hi magon cyle gewyrca; and þy þær
 licgað þa deadan men swa lange, and ne
 fuliað, þæt hy wyrcað þone cyle nim [hine]
 on.

ויש אצל האסטונים שבט אחד שהם יכולים
 ליצור קור; ושם שוכבים האנשים המתים
 כך (זמן) ארוך, והם לא נרקבים, ש (כי) הם
 יוצרים עליהם קור.

23. And þeah man asette twegen fætels full
 ealað oððe wæteres, hy gedoð þæt oþer
 bið oferfrozen, sam hit sy sumor san win-
 ter.

ואפילו אם מישוה הניח שתי חביות מלאות
 שיכר או מים, הם עושים שאחת (תהיה)
 קפואה, בין אם זה קיץ או חורף.

ביבליוגרפיה

- [1] Nimrod Barri. The Greek historical present in a double verbal system. *Linguistics*, (204):43–56, 1978.
- [2] Nimrod Barri. Giving up neutralization. *Cahiers Ferdinand de Saussure*, 33:7–20, 1979.
- [3] Joseph Bosworth (original manuscripts) and Thomas Northcote Toller, editors. *An Anglo-Saxon Dictionary*. Oxford University Press, London, 1989 (original dictionary), 1921 (supplement volume).
- [4] Gideon Goldenberg. On verbal structure and the Hebrew verb. In *Studies in Semitic Linguistics — Selected Writings*. Magnes Press, Jerusalem, 1998.
- [5] Bruce Mitchell. *Old English Syntax*, volume one: concord, the parts of speech, and the sentence. Clarendon Press, Oxford, 1987.
- [6] Ariel Shisha-Halevy. Structural sketches of Middle Welsh syntax (I). *Studia Celtica*, XXIX:127–223, 1995.
- [7] Donald Penistan Simpson. *Cassell's Latin Dictionary (Latin-English and English-Latin)*. Wiley Publishing, New York, 5th edition, 1968.
- [8] Henry Sweet. *Sweet's Anglo-Saxon reader in prose and verse*. Clarendon Press, Oxford, 15th edition, 1967.
- [9] Thomas Willet. A cross-linguistic survey of the grammaticization of evidentiality. *Studies in Language*, 12(1):51–97, 1988.

crifcaland 7 be eaftran maie apu londe . 7 be
 eaftran þam ſunt dacia fape lu pafon tocan be . norþan
 eaftran muno apu ſindon dalu mēic ſim 7 be eaftran dala
 mēic ſan ſindon horize 7 be norþan dala mēic ſan ſim
 don ſuſſe 7 be eaftran him 7 be norþan honoz 7 maie
 paland 7 be norþan maie londe . ſim mēde oþra beoſe
 ſuſſe . beoſe can ſuſſe . 7 be eaftran ſim ſim ſim
 ſim ſim ſim . 7 be norþan him 7 be eaftran
 þanon hæc oſt . 7 be eaftran him 7 be norþan ſindon norþ
 deie æþi ſon þan mapan landu 7 ſon þan 7 landum 7
 be eaftran him ſindon ædſode . 7 be eaftran him 7 be eaftran
 þaie . 7 eald ſeana ſim dal . norþdeie habbad beoſe
 him þone ſeana ſim eaftran þanon hæc oſt . 7 be eaftran
 him ſindon oſt palode . 7 apede beſuþan oſt habbad
 beoſe þam him þone ſeana ſim eaftran 7 pmedu 7 buſe
 dal 7 be eaftran him ſindon he ſelou . buſe ſindan habbad
 þone ſim eaftran beoſe can him 7 ſim beoſe þan 7 be eaftran
 him ſunt . ſim mēde . beoſe can him ſuſſe . ſim habbad
 beoſe þam him þone ſim eaftran oſt . 7 be eaftran him ſim mēde
 7 beoſe can him 7 be eaftran ſim . 7 beoſe can norþ
 þan him ſindon ſim deie . 7 be eaftran norþ þam .
 oht hie þode hie hlafode ælſode ſim . he ealra
 norþ monna norþ mēic bude . he ead þat he bude
 on þam lande norþ þam ſim . he þode
 þeah þat land ſim ſim þam norþ þam . ucht 7 eal
 ſim buton on ſim ſim ſim mēic ſim ſim
 naſ on hantode on þam ſim ſim on ſim
 be þam þat he þode þat he æt ſim eaftran ſim
 þandran hilonze þat land norþ þam ſim oþre
 þam ſim ſim mon be norþan þam ſim bude
 þam ſim norþ þam be þam lande ſim ealre

Hic incipit
 Periplus
 Oritleri.

(vertical text on the left margin, partially obscured)

הדף הראשון של הסיפור של אוכטרהרה
 מקור: <http://tinyurl.com/zaxh2>